

UMEÅ UNIVERSITET

ATT SKAPA EN VIDARE NORM

Rektorers syn på
specialpedagogikens roll i att
skapa inkluderande lärmiljöer för
flerspråkiga förskolebarn

Anne Liljeblad

Examensarbete, 15 hp

Specialpedagogprogrammet

Ht 2024

Sammanfattning

Effektivt språkstöd och lärmiljöer som främjar inkludering är avgörande för att flerspråkiga barn ska känna sig välkomna i svenska förskolor. För att stötta elever med annat modersmål än svenska betonar forskningen vikten av specialpedagogiska insatser som möjliggör att dessa elever får använda och lära sig sitt modersmål parallellt med svenska. Rektorer har ett juridiskt ansvar att skapa sådana inkluderande miljöer som stödjer flerspråkighet och garanterar en utbildning av hög kvalitet. Trots detta har Skolinspektionen bevisat att det finns ett likvärdighetsproblem i skapandet av lärmiljöer som inkluderar flerspråkiga barn. Syftet med denna studie var att beskriva hur rektorer i kommunala förskolor uppfattar specialpedagogikens och specialpedagogens roll i arbetet med att skapa inkluderande lärmiljöer för flerspråkiga barn. Erfarenheter från fem rektorer i kommunala förskolor sammanställdes med hjälp av semistrukturerade intervjuer. Studien visade att rektorer ansåg att specialpedagogik och nära samarbete med specialpedagogen spelade en avgörande roll för att skapa tydliga och inkluderande lärmiljöer för flerspråkiga barn. Studien har även visat att inkluderingsnivåerna för flerspråkiga barn i förskolan varierar beroende på rektorernas personliga värderingar, kommunens insatser och hur rektorerna själva tolkar begreppet inkludering. Vidare forskning med flerspråkiga barns vårdnadshavare eller en jämförande studie i andra skolformer skulle kunna komplettera denna studie.

Nyckelord: språk, förskolerektor, specialpedagogik, förskolan, specialpedagog

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	1
1.1 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	3
1.2 DEFINITIONER	3
2. BAKGRUND	4
2.1 STYRDOKUMENT	4
2.1.1 Förskolans uppdrag	4
2.1.2 Rektorns uppdrag	4
2.1.3 Andra svenska lagar som stödjer flerspråkighet i förskolan	5
2.2 TIDIGARE FORSKNING	6
2.2.1 Flerspråkighet och förskolebarn	6
2.2.2 Specialpedagogik, flerspråkiga barn, och rektorns inställning	7
2.2.3 Rektorns strategier för att skapa inkluderande, flerspråkiga lärmiljöer i förskolan	9
2.2.4 Sammanfattning	10
2.3 TEORETISKT RAMVERK	11
2.3.1 Inkluderingsperspektivet	11
2.3.2 De specialpedagogiska perspektiven	11
2.3.3 Sammanfattning	12
3. METHOD	13
3.1 URVAL	13
3.2 DATAINSAMLINGSMETOD	14
3.3 DATAANALYSMETOD	15
3.4 ETISKA ÖVERVÄGANDEN	18
3.5 METODDISKUSSION	18
4. RESULTAT OCH ANALYS	19
4.1 RESULTATET AV FRÅGESTÄLLNING ETT: HUR BESKRIVER REKTORER SITT ARBETE MED ATT SÄKERSTÄLLA ATT FÖRSKOLANS UTBILDNING FRÄMJAR DELTAGANDE OCH TILLGÄNGLIGHET FÖR FLERSPRÅKIGA BARN?	20
4.1.1 Mångfald och inkludering i förskolan	20
4.1.2 Kommunala insatser som främjar inkludering	21
4.1.3 Strategisk placering och pedagogiska insatser	21
4.1.4 Samarbete mellan förskola och vårdnadshavare	21
4.1.5 Analys av frågeställning ett	22
4.2 RESULTATET AV FRÅGESTÄLLNING TVÅ: VILKA MÖJLIGHETER RESPEKTIVE UTMANINGAR BESKRIVER REKTORERNA I ARBETET MED ATT FRÄMJA FLERSPRÅKIGA BARNES RÄTT TILL DELAKTIGHET OCH TILLGÄNGLIGA LÄRMILJÖER I FÖRSKOLAN?	23
4.2.1 Inkluderande pedagogik och språkutveckling	23
4.2.2 Utmaningar i inkluderingsarbetet	24
4.2.3 Analys av frågeställning två	25
4.3 RESULTAT AV FRÅGESTÄLLNING TRE: HUR BESKRIVER REKTORERNA ATT SPECIALPEDAGOGISK KOMPETENS OCH STÖD AV SPECIALPEDAGOGER KAN FRÄMJA FLERSPRÅKIGA BARNES RÄTT TILL EN TILLGÄNGLIG LÄRMILJÖ SOM UPPMUNTRAR ETT AKTIVT DELTAGANDE?	27
4.3.1 Specialpedagogik i förskolan samt specialpedagogens roll	27
4.3.2 Analys av frågeställning tre	28
4.4 SAMMANFATTNING	29
5. DISKUSSION	30
5.1 ATT ORGANISERA FÖR INKLUDERING	30
5.2 ATT SKAPA ETT INTERKULTURELLT FÖRHÅLLNINGSSÄTT	32
5.3 FRAMTIDA FORSKNING	32
6. REFERENSER	34
BILAGA 1. MISSIVBREV	38
BILAGA 2. INTERVJUGUIDE	39
BILAGA 3	40

1. Inledning

Antalet flerspråkiga barn har ökat, och det uppskattas att över 30 procent av förskolebarnen i Sverige har ett annat modersmål än svenska (Nayeb, 2019). I vissa stadsdelar är andelen barn med ett annat modersmål ännu högre, ibland över 90 procent (Skans, 2011). För dessa barn är förskolan ofta den första plats där de kommer i kontakt med det svenska språket (Skolforskningsinstitutet, 2023). Enligt förskolans läroplan ska flerspråkiga barn "... ges möjlighet att utveckla både det svenska språket och sitt modersmål" (Läroplan för förskolan, [Lpfö18], 2018, s. 9). Vidare ska utbildningen "...ta hänsyn till barns olika förutsättningar och behov och anpassas till alla barn i förskolan" (Lpfö18, s.6). Förskolans roll beskrivs därför som avgörande för flerspråkiga barns språkutveckling, sociala inkludering samt identitetsutveckling (Delblanc, 2022; Munthe et al., 2021).

Under förskoleåldern förväntas flerspråkiga barn utveckla ett funktionellt vardagsspråk och påbörja utvecklingen av det kunskapsrelaterade språket som krävs för mer fördjupat tänkande och lärande (Sandell Ring, 2021). Utvecklingen av ett andra språk kan ta flera år innan barn uppnår den språkliga kompetens som krävs, samt fem till sju år innan ett barn har tillräckliga språkkunskaper för att klara skolarbete på samma nivå som enspråkiga barn (Cummins, 2011). Tiden det tar för att utveckla ett andraspråk är ofta kraftigt underskattad av vårdnadshavarna och även förskolans pedagoger (Salameh & Nettelbladt, 2018).

För att kunna stötta flerspråkiga barn effektivt, behöver förskolan ha kunskap om flerspråkighet och språkinläring. Resurser bör avsättas med hänsyn till det individuella barnets behov utifrån en analys av förskolans kvalitetsarbete för att garantera likvärdighet (Persson, 2015). Specialpedagogikens fokus för dessa barn ligger främst på att skapa en tillgänglig och inkluderande lärmiljö och stödja deras språkliga, sociala och kulturella utveckling (Skolforskningsinstitutet, 2023). I detta arbete riktas fokus mot rektorn, som har det yttersta ansvaret för förskolans verksamhet, kompetensutveckling och ansvarsfördelning utifrån barnens olika förutsättningar och behov. Enligt Skollagen är detta en omfattande uppgift, särskilt med hänsyn till förskolornas ökade mångfald (SFS 2010:800, 2 kap., 9 §; 2 kap., 10 §). Lindgren och Johansson (2022) framhäver ytterligare att rektorns olika perspektiv på specialpedagogikens syfte kan direkt påverka resursfördelning. Med andra ord kan rektorns syn och definition av specialpedagogikens roll påverka både praktiska beslut om resursanvändning och hur problem inom skolan ska tolkas och adresseras. Förskoleledningens kompetens inom flerspråkighet och interkulturalitet är därför väsentlig för skapandet av en stimulerande lärmiljö som stödjer alla barns språkutveckling (Anveden, 2020; Lpfö18, s.6). Trots detta visar en granskning utförd av Skolinspektionen (2018) att det finns ett likvärdighetsproblem i förskolornas arbete, samt att flerspråkiga barn inte får samma utbildningsmöjligheter och stöd som enspråkiga barn. Detta kan leda till att flerspråkiga barn får det svårare i skolan, eftersom de kanske inte har fått det stöd och den utbildning de behöver i förskolan. Detta problem påverkar förskolans kompensatoriska uppdrag, vilket innebär att alla barn, oavsett bakgrund, ska ges samma möjligheter till utveckling och lärande.

Skolinspektionen påpekade att likvärdiga insatser inriktad mot flerspråkiga barn fungerade bäst i förskolor med tydliga ledare och medvetna strategier förankrade i den specialpedagogiska verksamheten. Detta ställer krav på rektorn och visar sambandet mellan förskolans språkutvecklingsorganisation och rektorns arbetssätt.

Forskning om rektorer och deras syn på och arbete med specialpedagogiska insatser i skolan förefaller i allmänhet att vara begränsad (Palla, 2020). Forskning inom specialpedagogik tenderar, enligt Hjärne och Säljö (2014), att betona lärarens och specialpedagogernas roll snarare än rektorernas roller och ansvar eller rektors strategier. Gäreskog (2023) menar även att det finns en påtaglig lucka i forskningen när det gäller hur förskolans rektor organiserar och leder specialpedagogiska insatser. Han nämner pedagogiska överväganden som den minst påverkande faktorn i beslutsfattande hos rektorer jämfört med organisatoriska och resursaspekter.

I genomgången av specialpedagogik i förskolan påpekar Siljehag (2021) att rektorernas roll är avgörande för hur stödinsatserna är uppbyggda men att det inte finns några studier som tittar på deras specifika förhållningssätt och arbetsprocesser. Dessutom visar en rapport från Skolinspektionen (2023) att det visserligen finns riktlinjer för specialpedagogiska insatser, men att det inte finns någon tydlig forskning om hur rektorer navigerar i dessa riktlinjer i praktiken. Kunskapsläget om hur rektorer påverkar individuella flerspråkiga barns språkutveckling är också bristfällig och Skolinspektionen (2017) efterlyser studier som kan belysa detta. Med detta examensarbete vill jag undersöka hur rektorerna påverkar flerspråkiga barns möjligheter i förskolan samt lärmiljön. Den centrala frågan jag ställer handlar om hur rektorerna ser på specialpedagogikens roll med avseende på flerspråkiga barn samt om flerspråkiga barn kan få sina behov tillgodosedda i dagens förskolor. Detta leder oss till studiens syfte.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att beskriva hur rektorer i kommunala förskolor uppfattar specialpedagogikens och specialpedagogens roll i arbetet med att skapa inkluderande lärmiljöer för flerspråkiga barn. Genom att belysa rektorernas erfarenheter och perspektiv syftar studien till att ge en djupare inblick i hur rektorer i kommunala förskolor aktivt arbetar för att säkerställa flerspråkiga barns rätt till en likvärdig utbildning.

Med följande forskningsfrågor avses syftet besvaras:

1. Hur beskriver rektorer sitt arbete med att säkerställa att förskolans utbildning främjar deltagande och tillgänglighet för flerspråkiga barn?
2. Vilka möjligheter respektive utmaningar beskriver rektorerna i arbetet med att främja flerspråkiga barns rätt till delaktighet och tillgängliga lärmiljöer i förskolan?
3. Hur beskriver rektorerna att specialpedagogisk kompetens och stöd av specialpedagoger kan främja flerspråkiga barns rätt till en tillgänglig lärmiljö som uppmuntrar ett aktivt deltagande?

1.2 Definitioner

På grund av att språk är ett komplext ämne vill jag förklara olika termer och begrepp som används.

Flerspråkiga barn: Barn som pratar mer än ett språk. Fokus i studien är främst barn med föräldrar av utländskt ursprung, men termen kan även användas för barn som har ett minoritetsspråk som modersmål (Kultti, 2023).

Majoritetsspråk: Språket som talas av de flesta i landet (Salameh & Nettelblad, 2018). I rapporten växlar termen mellan "det dominerande språket" och "andraspråk".

Minoritetsspråk: I Sverige finns fem nationella minoritetsspråk: finska, jiddisch, meänkieli, romska och samiska. Det svenska teckenspråket har en juridisk ställning som liknar minoritetsspråk (Språklag 2009:600).

Modersmål: Språket som barnet talar hemma. Om föräldrarna pratar två olika modersmål har barnet två modersmål (Sandell Ring, 2021).

Translanguaging: Alla barns språk används i lärmiljön (Salameh & Nettelblad, 2018).

Språkbad: (på engelska 'immersion') Endast majoritetsspråket används med barnet (Konovalova, 2024).

2. Bakgrund

Det följande avsnittet inleds med en beskrivning av förskolans och rektorns uppdrag gentemot flerspråkiga barn utifrån olika styrdokument. Därefter presenteras tidigare forskning kring flerspråkiga förskolebarn, specialpedagogikens betydelse för deras lärmiljö samt rektorns strategier för att möjliggöra inkluderande flerspråkiga lärmiljöer i förskolor. Avsnittet avslutas med en sammanfattning av de teoretiska perspektiven för denna studie.

2.1 Styrdokument

2.1.1 Förskolans uppdrag

Förskolans utbildningsuppdrag är att skapa en likvärdig förskola för alla barn (Lpfö18, s.6; SFS 2010:800, 1 kap., § 8 och § 9). "Barn med annat modersmål än svenska ska ges möjlighet att utveckla både det svenska språket och sitt modersmål" (Lpfö18, s. 9). Förskolans läroplan betonar ytterligare vikten av språk genom att konstatera att "språk, lärande och identitetsutveckling hänger nära samman" (Lpfö18, s.8). Utbildningen "...ska utgå från en helhetssyn på barn och barnens behov" (Lpfö18, s. 5).

Förskolan beskrivs vidare som en samlingspunkt för barn och deras vårdnadshavare samt en "social och kulturell mötesplats" (Lpfö18, s.5). Läroplanen betonar att förskolan ska främja barnens förståelse för värdet av mångfald och att barnets kulturella identitet ska betraktas positivt (Lpfö18, s.6). Förskolan ska lägga grunden för barnets respekt och förståelse för olika kulturer och levnadsvillkor, främja en känsla av samhörighet samt stödja barns eget kulturskapande och överföring av kulturarv (Lpfö18, s.9).

Styrdokumentet lyfter fram att förskolan ska främja alla barns utveckling och vilja att lära (Lpfö18, s.5; SFS 2010:800, 8 kap., 2 §). Samarbete mellan förskolan och barnets vårdnadshavare uppmuntras för att klargöra förskolans uppdrag samtidigt som vårdnadshavares inflytande tillåts (Lpfö18, s. 13; SFS 2010:800, 11 kap., 2 §). Skollagen betonar vidare att barn som är födda utomlands eller har nyanlända föräldrar ska erbjudas en plats på förskolan av deras kommun, även om barnets vårdnadshavare inte har anmält barnet (SFS 2010:800, 11 kap., 2 §). Detta syftar till att säkerställa barnets svenska språkutveckling samt integrering i samhället.

2.1.2 Rektorns uppdrag

Förskolan är en hierarkisk institution där rektorn har ett särskilt ansvar för den inre organisationen och fördelningen av resurserna, grundat på barnens behov (SFS 2010:800, 2 kap., 10 §). Alla i förskolan har delat ansvar för uppdraget, men rektorn har det juridiska slutansvaret (SFS 2010:800, 2 kap., 9–10 §) samt ansvar för att kompetensutveckla förskolans personal (Lpfö18, s.20).

Skollagen (SFS 2010:800) beskriver vidare att rektorn har ansvar för förskolans pedagogiska arbete (SFS 2010:800, 2 kap., 9 §) samt att de endast får anställa personal med pedagogisk kompetens (SFS 2010:800, 2 kap., 11 §). Förskolans rektor har även möjlighet att delegera vissa uppgifter och beslutsfattande till en

anställd vid förskolan, till exempel en specialpedagog (SFS 2010:800, 2 kap., 10 §).

Förskolans läroplan klargör individuella ansvar i rektorns uppdrag (Lpfö18, s.19–20). Särskild vikt läggs vid deras ansvar att skapa en tillgänglig miljö för alla barn. Uppdraget innefattar även att tydliggöra rektorns ansvar för förskolans kvalitet, personalens kompetensutveckling, pedagogiska utformning samt det stöd och de utmaningar som alla barn behöver för sitt lärande.

När det gäller specialpedagogiskt arbete i förskolan ansvarar rektorn för att alla barn får den vägledning och stimulans de behöver för att utvecklas så bra som möjligt i en likvärdig lärmiljö av hög kvalitet (Lpfö18; SFS 2010:800). Det finns ingen exakt definition på hur lärmiljön ska utformas i styrdokumentet, vilket innebär att det är upp till rektorns tolkning.

2.1.3 Andra svenska lagar som stödjer flerspråkighet i förskolan

Lag om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter

Barnkonventionen blev svensk lag den 1 januari 2020 (SFS 2018:1197), med tonvikt på rättigheterna för barn som bor eller vistas i landet. För flerspråkiga barn beskrivs deras rättigheter i artikel 2 (likvärdig behandling av alla barn), artikel 6 (alla barns rätt till att utvecklas) samt artiklarna 12–15 (alla barns rätt att uttrycka sin mening). De kulturella och språkliga rättigheterna för barn som talar minoritetsspråk skyddas av artikel 30.

Språklag

Sedan 2009 har Sverige även en språklag som omfattar offentliga institutioner (SFS 2009:600). Enligt språklagen är Sveriges huvudspråk svenska, och minoritetsspråk samt svenskt teckenspråk är skyddade och främjas av offentliga institutioner.

I språklagen betonas att alla människor som bor i Sverige inte bara har rätt att lära sig svenska, utan även har "möjlighet att utveckla och använda sitt modersmål" (SFS 2009:600). Offentliga institutioner, såsom skolor, är skyldiga att ge möjlighet till språkutveckling. Språklagen gäller det allmänna, vilket beskrivs som de som bedriver offentlig verksamhet, inklusive huvudmän och rektorer.

Minoritetslagen

2010 trädde minoritetslagen i kraft (SFS 2009:724). Inom särskilda förvaltningsregioner har medborgarna rätt att kommunicera muntligt och skriftligt med förvaltningsmyndigheterna på finska, meänkieli eller samiska. Lagen ger också rätt till en förskoleplats på en verksamhet som bedrivs på finska, meänkieli eller samiska så länge som minst en förälder har ett minoritetsspråk som modersmål, även om det inte talas i hemmet.

2.2 Tidigare forskning

2.2.1 Flerspråkighet och förskolebarn

I dagens flerspråkiga samhälle har barn en unik möjlighet att utveckla både sitt modersmål och svenska samtidigt. En empirisk studie utförd av Persson och Persson (2012) visar att parallell språkutveckling inte bara förbättrar barns kommunikationsförmåga, utan även utvecklingen av deras kognition och kulturella identitet. Kultti (2012) och Konovalovas (2024) forskningsresultat bekräftar slutsatserna av Persson och Persson (2012), genom att demonstrera att flerspråkiga barn inte blir förvirrade eller blandar sina språk. De lär sig att använda språken i särskilda situationer. Ett barn kan till exempel använda sitt modersmål hemma med familjen och svenska i förskolan, vilket visar att barn från mycket unga år har en starkare benägenhet att differentiera språk (Ring, 2021). Denna differentiering håller språken åtskilda för barnen och uppmuntrar parallell språkutveckling. Dessutom, inom förskolan, förbättrar utvecklingen av barnets första språk både tillhandahållandet och användningen av det andra språket vid sidan av det första språket, vilket ökar deras språkliga och kognitiva färdigheter enligt Konovalova (2024).

Skolforskningsinstitutet (2023) poängterar vidare i sin rapport att andraspråksinlärning inte påverkar barns möjligheter för lärande, social inkludering eller delaktighet. Redan i tidig ålder kan barn delta aktivt i samhället på grund av det relationella samspelet som sker mellan människor, och deras utveckling övergår från att vara främst biologisk till att bli social genom deras språkutveckling (Säljö, 2014).

Barn som lär sig flera språk innan tre års ålder, så kallade simultant flerspråkiga barn, utvecklar vanligtvis sina språkliga färdigheter i samma takt som enspråkiga barn. På grund av detta räknas inte alltid barn som har ett annat modersmål än svenska och som exponeras för svenska före tre års ålder som barn med svenska som andraspråk (Sandell Ring, 2021). Forskning genomförd av McLaughlin (1984) på flerspråkiga barn i USA visar att denna tidiga exponering stödjer parallell språkutveckling samt leder till en förbättring av barnens kognitiva flexibilitet, arbetsminne och problemlösningsförmåga.

Äldre barns lärande av nya språk kallas successivt flerspråkande, vilket betyder att deras andraspråksinlärning sker på det nya språket (McLaughlin, 1984). Utifrån observationer av förskolebarn kom Kultti (2023) fram till att förskolan är central för barns språkinlärning samt att andraspråksinlärning i förskolan brukar fokusera främst på det kommunikativa sambandet mellan språk och aktiviteter, vilket skiljer sig från modersmålsinlärning och vuxenspråksinlärning. Enligt Nettelbladt & Salameh (2022) fungerar det nya språket som ett kommunikationsmedium och de två språken stödjer varandra. Barn kodväxlar mellan språk för att skapa mening, vilket även kan ses som en resurs för att utnyttja den egna språkliga potentialen och kan därmed vara ett tecken på utvecklad språklig kompetens (Kultti, 2023).

Lärmiljön spelar en avgörande roll i flerspråkiga barns språkutveckling (Kultti, 2023; Svensson, 2022). Studier visar att en medveten inkludering av flerspråkiga

barn av förskollärare kan bidra till att överbrygga de utmaningar som förskolor står inför, såsom sociala och kulturella barriärer som riskerar att marginalisera nyanlända barn (Farrell & Pramling Samuelsson, 2018). Andraspråksinläring kräver en lärmiljö som inte bara är stimulerande för det svenska språket utan även för de modersmål som finns representerade på förskolan (Salameh & Nettelbladt, 2018).

I förskolan sker möten mellan flerspråkiga barn, förskolans pedagoger och barngruppen i planerade och oplanerade aktiviteter som har barns språkutveckling som syfte (Kultti, 2023). Detta leder till en rik, inkluderande språkinlärmiljö. Mitchell och Bateman (2018) tydliggör i deras intervjubaserade studie av flerspråkig personal i flerspråkiga förskolemiljöer att även flerspråkig personals bidrag är viktigt för att stödja flerspråkiga barns andraspråks- och modersmålsutveckling. Skans (2011) bekräftar detta i sin statistiska analys av flerspråkiga barns utveckling.

Forskning har även identifierat ett starkt samband mellan de villkor som omger barns språkutveckling, de attityder de möter från vuxna och barn i sin omgivning, samt den språkstimulering de får (Nettelbladt & Salameh, 2018). Förskolans roll som socialiseringsagent bygger på samhällets kollektiva värderingar och kan både stärka barns språkutveckling och forma deras normativa bildning (Stier & Riddersporre, 2019). Detta innebär att förskolan inte bara är en plats för lärande, utan även en plats där barns identiteter och tillhörigheter formas. Forskning har länge visat på sambandet mellan språk och identitet, särskilt bland flerspråkiga barn (Kultti, 2023; Sandell Ring, 2021).

Under senare år har det framförts att mångkulturell utbildning fokuserar på att assimilera snarare än att erkänna och värdera barns egna kulturella bakgrunder eller personliga identiteter, vilket leder till barns exkludering i förskolan (Lahdenperä, 2018; Mitchell & Bateman, 2018). Barn som känner sig exkluderade redan från förskoleåldern kan utveckla destruktiva beteenden som kan påverka framtida sociala relationer och deras syn på sig själva (Anveden, 2020). Förskolans ledning har därför en avgörande roll i att implementera och säkerställa strategier som skapar ett positivt perspektiv på flerspråkiga barn (Skolinspektionen, 2017).

2.2.2 Specialpedagogik, flerspråkiga barn, och rektorns inställning

Specialpedagogik bygger på idén att alla barn har rätt till utveckling och lärande. Den präglas av ett starkt fokus på inkludering och en relationell syn på avvikelser, där barns individuella behov förstås i relation till deras omgivning och kontext (Svärd & Westman Andersson, 2022). Specialpedagogiken vilar på både internationell och nationell forskning, som betonar vikten av hög kvalitet och god undervisningskompetens i förskolan för att skapa en inkluderande miljö (Delblanc, 2022; Munthe et al., 2023). Vissa flerspråkiga barn kan behöva en specialpedagogisk metod för att förbättra deras förståelse av andra samt för att bättre kunna uttrycka sina behov i gruppen. Användning av Alternativ och Kompletterande Kommunikation (AKK) har lyfts fram som en specialpedagogisk metod som stödjer flerspråkiga barn i förskolan (Svärd och Kimhag, 2020). AKK

är en samling av olika metoder och verktyg som stödjer eller ersätter tal och inkluderar tecken som stöd (TAKK), bildstöd, och kommunikationskartor. Swärd och Kimhag (2020) betonar vidare att metoden inte bara stödjer flerspråkiga barns uttal, utan även stärker deras självförtroende i andraspråksinlärning och socialt deltagande.

Trots att det inte finns någon specifik lag som kräver att förskolor har tillgång till specialpedagoger, är deras insatser avgörande för att säkerställa en rättvis och kvalitativ utbildning som möter varje barns individuella behov. Specialpedagoger utgör därför en viktig komponent för att utveckla förskolans kvalitet och skapa en inkluderande miljö där alla barn kan lyckas (Siljehag, 2021). Segerby och Andersson (2024) påvisar att specialpedagoger spelar en avgörande roll i att identifiera och stödja barns språkutveckling i förskolan, särskilt på grund av kunskapsluckor i förskolepersonalens kompetens. Dessa brister kan inverka negativt på flerspråkiga barns rätt till språkligt stöd. För flerspråkiga barn kan specialpedagogernas insatser omfatta bland annat språkkartläggning, kompetensutveckling för förskolans personal, samt utveckling av en lärmiljö som stimulerar allas språkutveckling. Dessa åtgärder syftar till att skapa en likvärdig förskola av hög kvalitet (Lutz, 2021; Swärd och Kimhag, 2022).

Rektorns inställning till specialpedagogik har en betydande inverkan på hur specialpedagogiska insatser genomförs i skolan (Nilholm, 2020). En positiv och stödjande attityd gentemot specialpedagogik från rektorn brukar främja samarbete mellan specialpedagoger och övrig personal, vilket skapar bättre förutsättningar för skapandet av likvärdiga lärmiljöer (Lindgren & Johansson, 2022; Lutz, 2021). Siljehag (2021) observerade att en nära samverkan mellan rektor och specialpedagoger angående specialpedagogiska insatser för flerspråkiga barn ledde till att rektorer skapade fler förutsättningar för utbildning av förskolepersonal i språkutveckling. Detta resulterade i en ökad motivation hos förskolepersonalen att införa metoder som gynnar flerspråkig undervisning av förskolebarnen samt ökade deras positiva inställning till arbetet (Siljehag, 2021). Blombergs forskning (2022) om samverkan mellan rektorer och huvudmän i kommunala förskolor för att utveckla specialpedagogik i förskolan visar vikten av regelbundna träffar mellan rektorer och huvudmän. Dessa möten leder till utvecklingen av kommunens riktlinjer för förskolorna. Riktlinjerna hjälper rektorerna med fördelningen av resurser och stärker därmed det specialpedagogiska arbetet i förskolan samt bidrar till utvecklingen av likvärdiga förskolor.

Däremot visar ett flertal undersökningar att förskolor inte alltid har en medveten strategi för språkutvecklande arbete hos flerspråkiga barn. Skolinspektionens kvalitetsgranskning av förskolor (2017) visade att tre femtedelar av de granskade förskolorna hade bristfälliga riktlinjer och strategier för att arbeta med flerspråkiga barns andraspråksinlärning och modersmålsutveckling. Skolinspektionens rapport visade även en brist på kompetensutveckling i flerspråkigt arbete och att personalen inte får tillräckliga förutsättningar från rektorn, såsom tid för reflektion över deras språkutvecklingsmetoder (Skolinspektionen, 2017).

En fjärdedel av de granskade förskolorna hade ingen verksamhet för att stimulera och stödja flerspråkiga barns kommunikation och språkutveckling (Skolinspektionen, 2017). På dessa förskolor ansåg Skolinspektionen att rektorn inte tog tillräckligt ansvar för flerspråkiga barns språkutveckling. Personalen beskrev att bristen på stöd från rektorn resulterade i deras minskade motivation att parallellt utveckla barnens modersmål och svenska. Ett centralt fokus inom andraspråksutveckling har varit att en individs språkkompetens ofta betraktas som bristfällig om de använder ett annat språk än majoritetsspråket, särskilt när de befinner sig i miljöer där endast ett språk talas och används i alla sammanhang. Kultti (2023) konstaterar att detta problem ofta uppstår i enspråkiga förskolemiljöer eftersom barnens användning av ett annat språk än majoritetsspråket ibland ses som en brist eller något störande av förskolepersonalen. En sådan ensidig inställning till språkutveckling står i kontrast till förskolans ansvar att inkludera och stödja barns modersmål och skyldighet att värdera och främja alla barns språk.

2.2.3 Rektorns strategier för att skapa inkluderande, flerspråkiga lärmiljöer i förskolan

Att utveckla ett interkulturellt förhållningssätt och interkulturell pedagogik innebär att man utvecklar respekt för olika kulturer samt erkänner varandras olika behov för att hindra diskriminering eller exkludering (Anveden, 2020; Sandell Ring, 2021). Målet är att skapa en inkluderande och jämlik undervisningsmiljö där alla barn kan känna sig sedda och värderade (Stier & Riddersporre, 2019). För rektorer i förskolan kan det även handla om att utveckla interkulturella kompetenser i förskolan, såsom personals förmåga att vara öppen för olikheter, att kunna kommunicera och samarbeta över kulturgränser och att vara medveten om sina egna fördomar och stereotyper. Rektorns bidrag hjälper även till att införliva mångfald i aktiviteter, uppmuntra individuella barns språkutveckling samt likvärdighet i förskolan (Sandell Ring, 2021).

I en undersökning av hundra utlysningstexter inför anställningen av en ny rektor i förskolan, refererar aldrig benämningen till deras kompetens i hänsyn till interkulturellt arbete (Riddersporre & Sjövik, 2021). På grund av förändrade förutsättningar i skolans styrdokument är rektorns närvaro i förskolans pedagogiska verksamhet ett krav för att skapa strategier i förskolan för att bemöta olika kulturer samt flerspråkiga barn på ett positivt sätt (Stier & Riddersporre, 2019). Nära relationer med personal samt en vilja att skapa skillnad för barn i förskolan anser Eidevald et al. (2024) vara faktorer som möjliggör rektorns förmåga att leda sin personal mot ett gemensamt mål samt främjar kvaliteten i verksamheten.

För att skapa inkluderande och därmed likvärdig kvalitet i förskolan behöver rektorer ha ett barncentrerat perspektiv samt se till att varje barn erbjuds de inkluderande insatser som de har laglig rätt till (Eidevald et al., 2024). Det kräver även ett empatiskt förhållningssätt i ledarskapet (Lutz, 2021). Inkludering är ett omfattande begrepp, ofta kopplat till tillgänglighet, delaktighet och gemenskap (Lundkvist, 2023). I skolor handlar det om att skapa en positiv upplevelse för alla barn och stödja deras utveckling till att bli ansvarsfulla medborgare (Nilholm, 2019). I förskolan innebär detta att skapa en lärmiljö där barnen inte bara ges

möjlighet att utvecklas på sina egna villkor, utan även att de får ta del av interkulturella erfarenheter som stödjer deras sociala och emotionella utveckling. En sådan miljö förbereder barnen för att bli ansvarsfulla och engagerade medborgare i ett mångkulturellt samhälle (Nilholm, 2019). Genom att kombinera ett interkulturellt perspektiv med inkluderande pedagogik, främjas både individens utveckling och en ökad förståelse för mångfald.

I sin kvalitativa studie av framgångsrika förskolor, identifierade Warren et al. (2016) ett samband mellan inkluderande förskolor och personalens aktiva intresse för samverkan. Dessa förskolor kännetecknades vidare av höga förväntningar på barnens förmågor, anpassad undervisning efter individuella behov, och lek som ett centralt verktyg för lärande. Ett annat viktigt kännetecken var respekten för alla barns olikheter där mångfald sågs som en resurs. Detta stämmer överens med Åbergs (2020) beskrivning av inkludering som en process för att skapa en känsla av välkomnande och mångfald.

Olika tolkningar av styrdokumentet kan påverka synsättet på specialpedagogiska insatser för att främja inkludering och kan leda till kategorisering av barn (Nilholm, 2005, 2019). Forskning visar att ledningens syn på inkludering har en avgörande roll för den pedagogiska verksamheten i förskolor, och att denna påverkas av hur språkutveckling betraktas – som ett kunskapsrelaterat språk eller enbart som ett verktyg för integration (Sandell Ring, 2021; Skans, 2011).

Nilholm (2019) benämner fyra definitioner av inkludering: som placering, som en bra miljö för eleven i behov av särskilt stöd, som en bra miljö för alla elever, samt som gemenskap (s.46). Dessa perspektiv kan kopplas till flerspråkighet i förskolor genom att betona vikten av gemenskap och en inkluderande miljö som erkänner och värdesätter barns olika språkliga bakgrunder. Det finns även ett samband mellan variationer i tillämpningen av förskolans läroplan och ledarskapets tolkning av läroplanen som kan direkt påverka förskolans synsätt mot inkludering (Skolverket, 2023). Genom att ha ett brett synsätt på språkutveckling och flerspråkighet kan rektorer uppmuntra lärmiljöer som stödjer alla barn och samtidigt bidra till en likvärdig utbildning samt en inkluderande undervisningskultur.

2.2.4 Sammanfattning

En ökning i antal flerspråkiga barn i förskolorna har lett till stora variationer i förskolegrupper när det gäller språk, kulturella referenser och språkkunskaper. För flerspråkiga barn, som ofta kommer i kontakt med svenska för första gången i förskolan, är det viktigt att de får rätt språkligt stöd. Forskning visar att det är fördelaktigt för barn att lära sig flera språk samtidigt, att parallell språkutveckling inte förvirrar dem, och att språkutvecklingen i ett nytt språk inte hindrar deras lärande eller sociala inkludering.

Även om det finns stöd för flerspråkiga barn i vissa förskolor, saknar många förskolor tydliga strategier och riktlinjer för att möta flerspråkiga barns behov. För att främja flerspråkig språkutveckling krävs en lärmiljö som stödjer både svenska och barnens modersmål, där pedagoger aktivt arbetar med parallell språkutveckling och specialpedagogiska metoder för att främja flerspråkiga barns

inkludering. Samtidigt är förskolans lärmiljö och pedagogernas attityder avgörande för barnens aktiva deltagande. Forskning pekar på att inkludering av flerspråkiga barn kräver medvetenhet och kompetens hos förskollärare samt en positiv inställning från ledningen, där rektorns roll är central för att skapa förutsättningar för ett interkulturellt och språkstimulerande arbetssätt.

2.3 Teoretiskt ramverk

Denna studie utgår från inkluderingsperspektivet (Kotte, 2022) samt Nilholms (2020) tre specialpedagogiska perspektiv: det kompensatoriska, det kritiska och dilemmaperspektivet. Dessa teoretiska utgångspunkter används för att förstå hur rektorer i kommunala förskolor arbetar för att främja flerspråkiga barns rätt till deltagande och tillgänglighet i lärmiljön. Följande avsnitt förklarar studiens teoretiska utgångspunkter.

2.3.1 Inkluderingsperspektivet

I det inkluderande perspektivet blir det viktigt att skapa möjligheter som uppmuntrar alla barn att delta i deras lärmiljö (Kotte, 2022). I relation till flerspråkiga barn innebär detta att främja positiva attityder gentemot flerspråkighet och interkulturellt arbete samt att uppfatta dessa barn som en resurs för förskolan (Anveden, 2020). Ur ett inkluderande perspektiv är det avgörande att skapa förutsättningar som uppmuntrar alla barn att aktivt delta i sin lärmiljö (Kotte, 2022). När det gäller flerspråkiga barn innebär detta att arbeta för en positiv inställning till flerspråkighet och interkulturellt lärande samt att se dessa barn som en tillgång för förskolan (Anveden, 2020). Ett sådant synsätt betonar vikten av barns aktiva delaktighet i lärandet och deras välmående, samtidigt som det lyfter fram behovet av en lärmiljö som anpassas efter individuella lär- och sociala behov för att skapa en likvärdig och inkluderande förskola (Kotte, 2022). Rektorer kan använda detta perspektiv för att tydligare se vilka insatser som behövs för att stärka alla barns delaktighet. Det inkluderande perspektivet kan även ge en bättre förståelse för hur förskolan kan struktureras och vilka pedagogiska metoder som kan användas för att göra lärmiljön mer tillgänglig för flerspråkiga barn.

2.3.2 De specialpedagogiska perspektiven

De specialpedagogiska perspektiven (Nilholm, 2020) används för att förstå hur rektorer hanterar utmaningar i arbetet med att främja tillgänglighet för flerspråkiga barn. Perspektiven inkluderar det kompensatoriska, det kritiska, och dilemmaperspektivet.

2.3.2.1 Det kompensatoriska perspektivet

Det kompensatoriska perspektivet har länge dominerat inom specialpedagogik och fokuserar på det enskilda barnets förutsättningar (Lutz, 2021). Svårigheterna ses som individbundna snarare än verksamhetsrelaterade och har sina rötter i en medicinsk-psykologisk tradition (Nilholm, 2020). De svårigheter som individen uppvisar kan bemötas genom specialpedagogiskt stöd som är individriktat och baserat på ett bristperspektiv på individen (Lindgren & Johansson, 2022; Nilholm, 2020). Detta perspektiv kan användas i förskolor för att identifiera vilka

individuella stödinsatser som kan behövas för att stärka barnets språkliga utveckling och delaktighet. Exempel på insatser kan vara extra språkligt stöd eller individanpassade lärstrategier.

2.3.2.2 Det kritiska perspektivet

Inom det kritiska perspektivet betraktas svårigheter som något som uppstår i samspelet mellan barnet och dess omgivning. Verksamheten anpassas därför för att möta varje barns individuella behov (Nilholm, 2020). Detta perspektiv ifrågasätter den traditionella specialpedagogiken, som ofta lägger fokus på individen, och betonar istället vikten av att anpassa förskolans verksamhet (Lutz, 2021). Utifrån detta synsätt behöver förskolan utveckla sitt arbetssätt för att bättre möta alla barns behov. För rektorer innebär det att identifiera och genomföra förändringar som gör verksamheten mer tillgänglig och inkluderande. När det gäller flerspråkiga barn kan det handla om att utveckla verksamheter och arbetssätt som stärker språkutvecklingen och uppmuntrar deras delaktighet i förskolan.

2.3.2.3 Dilemmaperspektivet

Nilholm (2020) beskriver inkludering som en komplex process där dilemman kan uppstå utan fullt acceptabla lösningar. Lösningen måste bedömas i relation till problemet och handlar mer om att hitta en balans i systemet, snarare än en slutgiltig lösning (Nilholm, 2020). Utifrån dilemmaperspektivet kan man argumentera för att förskolan borde vara mer inkluderande för flerspråkiga barn, samtidigt som man bör betona att vissa pedagogiska sÄrlösningar som rektorerna använder har en demokratisk grund (Nilholm, 2020). Att skapa en inkluderande miljö samtidigt som varje barn får rätt stöd är en balansgång. För flerspråkiga barn kan detta innebära att rektorn behöver hitta sätt att både låta dem vara en del av den ordinarie verksamheten samt ge dem individuellt stöd i sitt modersmål. Det kan till exempel handla om att erbjuda extra språkstöd under vissa gruppaktiviteter eller att samarbeta med en modersmålslärare för att stärka barnens språkutveckling utan att de känner sig exkluderade.

2.3.3 Sammanfattning

För att skapa en inkluderande förskola kan rektorer använda olika metoder och perspektiv för att stödja sitt arbete. Det inkluderande perspektivet handlar om att skapa en miljö där alla barn känner sig välkomna och får möjlighet att delta i förskoleverksamheten på lika villkor. Samtidigt ger de specialpedagogiska perspektiven verktyg för att anpassa verksamheten utifrån individuella behov. I praktiken innebär det att balansera mellan att skapa en gemenskap där alla barn är delaktiga och att ge extra resurser samt stöd vid behov. Detta kan till exempel innebära att anpassa lekmiljön eller utbilda personalen i AKK, eller ge förskollärare verktyg för att stödja flerspråkiga barns språkutveckling. Dessa perspektiv förstärker varandra och hjälper rektorer att bättre strukturera och förklara sina beslut.

Som analysverktyg kan perspektiven användas för att tolka rektorernas beskrivningar av sitt arbete, både ur de individuella perspektiven och i hur de samverkar för att skapa en helhetsbild av beslutsfattandet. Det inkluderande

perspektivet handlar om att utveckla en lärandemiljö där alla barn har samma chans. Det kritiska perspektivet påminner oss om att svårigheter kan uppstå i samspelet mellan barnet och dess omgivning. Därför behöver rektorer överväga specialpedagogiska insatser för att möta flerspråkiga barns individuella utvecklingsbehov. Dessa perspektiv tillsammans möjliggör en bättre förståelse för rektorernas beslut om flerspråkiga barn och deras arbete för att skapa en inkluderande och anpassad miljö i förskolan.

3. Method

För att förstå hur rektorer i förskolor beskrev specialpedagogikens roll i att skapa inkluderande miljöer för flerspråkiga barn, genomfördes semistrukturerade intervjuer med rektorer i kommunala förskolor. Resultaten baserades på svar från fem rektorer. Dessa intervjuer analyserades och kategoriserades utifrån forskningsfrågorna.

3.1 Urval

Studien riktade sig till rektorer inom kommunala förskolor, eftersom friskolor och privata förskolor kan påverkas av olika styrfaktorer, pedagogiska inriktningar och ekonomiska intressen, vilket i sin tur påverkar deras arbete (Skolverket, 2024). Genom att fokusera på kommunala förskolor kunde studien vila på en mer enhetlig styrning och liknande förutsättningar, vilket ökade jämförbarheten i resultaten. Enligt en rapport från Skolinspektionen (2017) beror kvalitetsskillnader i förskolorna främst på olika faktorer i styrkedjan, snarare än på den specifika kommunen där förskolan finns. Detta innebär att skillnaderna i förskolans kvalitet är mer kopplade till hur den styrs på en lokal nivå genom rektorernas beslut och ledarskap. Även om kommunal styrning handlar om hur kommunen som helhet organiserar och finansierar förskolan, visar rapporten att faktorer som rektorers ledarskap och styrkedjans funktion är viktigast för kvaliteten i förskolorna. Därför blev kommunen inte en faktor i valet av rektorer att intervjua.

Urvalet grundades på studiens syfte och fokuserade på rektorernas erfarenheter och arbete med flerspråkiga barn, snarare än deras geografiska arbetsplats eller kommunala tillhörighet. Enligt Bryman (2018) utgör detta ett kriteriestyrt urval, eftersom deltagarna valdes utifrån specifika egenskaper som var relevanta för studiens forskningsfrågor. Samtidigt kan urvalet även betraktas som målstyrt, i enlighet med Brymans definition, då syftet var att få en djupare förståelse för hur rektorer uppfattar inkludering och tillgänglighet för flerspråkiga barn. Som Bryman (2018) påpekar kan både kriteriestyrda och målstyrda urval användas för att säkerställa att de valda deltagarna bidrar med relevant och värdefull information till studien. I detta sammanhang poängterar Ahrne och Svensson (2015) vidare att det är viktigt att boka intervjuer med människor i ledarskap i god tid. Ett missivbrev (se Bilaga 1) som förklarade studiens syfte skickades ut till 30 rektorer i mitten av september 2024. Brevet informerade även om att intervjun skulle vara 45 minuter lång, vilket är den rekommenderade tidslängden för intervjuer med ledarskap (Ahrne och Svensson, 2015) samt att intervjun skulle ske genom Microsoft Teams.

En rektor blev inbjuden till studien eftersom hen rekommenderades av en kollega som någon som skulle vara intresserad av att delta i studien. För att säkerställa att frågorna var tydliga och välstrukturerade valdes en av kandidaterna ut för en pilotstudie. Pilotstudier hjälper till att förfinas frågor samt säkerställa frågornas ordningsföljd (Bryman, 2018). Pilotstudiens svar ingår inte i slutresultatet. En rektors intervju blev även borttagen på grund av tekniska problem. Till slut blev fem rektorernas svar grund för studien.

Eftersom brevet skickades ut innan studiens syfte hade vidareutvecklats tillsammans med handledaren för att fokusera på en specifik grupp (flerspråkiga barn), skickades brevet och det nya syftet ut igen till alla som visade intresse för studien. Detta gjordes för att säkerställa allas informerade samtycke och undvika ofrivilligt deltagande (Kvale & Brinkmann, 2014).

3.2 Datainsamlingsmetod

En semistrukturerad intervjumetod valdes för intervjun. Bryman (2018) beskriver att semistrukturerade intervjuer är en flexibel intervjumetod som gör att intervjuaren kan ställa följdfrågor och ändra ordningen på frågorna utifrån respondentens svar. Denna metod kan även avslöja detaljer som skapar bättre förståelse av svaret för intervjuaren samt tillåter deltagarna att reflektera över sina svar (Kvale & Brinkmann, 2014). Intervjufrågorna bestod mestadels av enkla, öppna och relevanta frågor relaterade till studiens frågeställningar och organiserades efter studiens forskningsfrågor (se Bilaga 2). Intervjuguidens design (se Bilaga 2) inspirerades till stor del av Kvale och Brinkmanns bok samt med stöd av min handledare.

Bryman (2018) betonar vikten av öppna frågor för att låta respondenterna svara med egna ord och validera sina erfarenheter, samt för att minska eventuella empiriska glapp. Inledande frågor kan uppmuntra respondenterna att ge mer detaljerade svar, vilket möjliggör att de börjar med sina viktigaste poänger (Kvale & Brinkmann, 2014). Jag började intervjun med en öppen fråga för att låta respondenten reflektera fritt och komma in i samtalet på ett avslappnat sätt: 'Vilka är dina erfarenheter av att arbeta med flerspråkiga barn?' (se Bilaga 2, fråga 1(1)). Den här frågan gav respondenten möjlighet att själv lyfta det som kändes mest relevant utifrån deras egen bakgrund. Det gjorde även att intervjun fick en naturlig ingång till de mer specifika frågorna om hur förskolan arbetar med flerspråkighet och delaktighet. Samtidigt hjälpte den mig att få en inblick i rektorernas syn på flerspråkighet i förskolan och hur de upplevt arbetet med flerspråkiga barn i praktiken. Genom att börja på det här sättet blev det en naturlig övergång till mer specifika frågor om hur de arbetar för att främja delaktighet och skapa tillgängliga lärmiljöer. Det gjorde även att samtalet kändes mer dynamiskt och anpassat till respondentens egna erfarenheter.

Frågorna ska följas även av undersökande frågor för att få mer detaljerade svar (Kvale & Brinkmann, 2014). Ett exempel är en av uppföljningsfrågorna till "Kan du berätta om dina erfarenheter av att arbeta med flerspråkiga barn?" (se Bilaga 2, fråga 1(1)) som blev "Finns det någon specifik metod eller strategi du tycker fungerar särskilt bra för att stödja flerspråkiga barn?". Följdfrågan gav en

tydligare bild av vilka specifika åtgärder rektorn vidtar för att främja inkludering och möta flerspråkiga barns unika behov.

Senast 48 timmar före varje intervju skickades ett påminnelsebrev till intervjudeltagaren, tillsammans med en kopia av intervjuguiden och Umeå universitetets samtyckesformulär. Intervjuguiden skickades ut eftersom flera rektorer uttryckte intresse för att få den i förväg. Eftersom intervjun var semistrukturerad blev varje intervju unik, då uppföljningsfrågorna anpassades efter intervjupersonens svar. Genom att skicka ut intervjufrågorna i förväg kunde deltagarna känna sig mer förberedda, vilket bidrog till att skapa trygghet hos intervjupersonen och ledde till en bättre intervjusituation (Kvale & Brinkmann, 2014).

3.3 Dataanalysmetod

Dataanalysen utgick från inkluderingsperspektivet samt det specialpedagogiska perspektiv som förklarades tidigare under teorirubriken i studien. För att säkerställa att rektorernas svar var relevanta för forskningsfrågorna fokuserade jag först på vad rektorerna menade och kategoriserade deras svar utifrån forskningsfrågorna. Kvale och Brinkmann (2014) beskriver att denna typ av analys har flera fördelar, såsom att läsaren kan få en kort överblick över resultaten, skillnader mellan respondenternas svar kan undersökas och kategorisering kan ge intervjuerna större reliabilitet.

Under analysarbetet av intervjuerna tillsammans med perspektivens centrala begrepp började olika mönster träda fram. Dessa mönster blev underkategorier som kopplades vidare till studiens tre frågeställningar för att besvara studiens problemområde.

Enligt Bryman (2018) kan en tematiskt organiserad analys presentera data på ett tydligt och strukturerat sätt. Alla intervjutranskriptioner lästes igenom flera gånger för att möjliggöra en noggrann analys och identifiering av återkommande mönster, enligt rekommendationer från Kvale och Brinkmann (2014). Därefter skapade jag en matris för varje frågeställning för att organisera och strukturera empirin (Bryman, 2018). Empirin delades upp vidare i underkategorier som svarade mot studiens tre frågeställningar samt utgick från vad informanterna verkade visa mest intresse för och gav utförliga svar på (Kvale & Brinkmann, 2014). För att identifiera mönster i intervjumaterialet kodades svaren, grupperades i underkategorier och sammanställdes till huvudkategorier. Nedanstående tabell ger en tydlig översikt över denna process.

Tabell 1. Kodningsprocess

Huvudkategori	Underkategori	Kod
---------------	---------------	-----

Mångfald och inkludering i förskolan	Språkutvecklande och tillgängliga lärmiljöer	Fokus på modersmål, anpassning av lärmiljöer (Alla rektorer)
Kommunala insatser som främjar inkludering	Resurser och stödinsatser	Vidareutveckling av lärmiljöer (Rektor C, D)
	Utbildning och samverkan	Stöd genom språkkompetenscentrum, personalutbildning, samarbete med organisationer (Rektor B, D)
	Extra bidrag till socioekonomiskt utsatta områden	Resurser och specialpedagoger (Rektor C)
	Kommunala språkpedagoger	Språkutveckling och flerspråkighet (Rektor A, C)
	Utbildning av personal och samarbete med organisationer	Stärkt språkstöd och årlig utvärdering (Rektor D)
Strategisk placering och pedagogiska insatser	Språkkartläggning och placering	Specialpedagog, blandade barngrupper, vårdnadshavarnas valmöjligheter (Rektor B)
	Strukturerad verksamhet och samarbete	Utvärdering, gemensamt pedagogiskt förhållningssätt (Alla rektorer)
Samarbete mellan förskola och vårdnadshavare	Stöd för barns språkutveckling	Förståelse för barnets modersmål, uppmuntran att tala modersmål hemma, arbete med svenska språket (Alla rektorer)
	Föräldraengagemang och integration	Sociala aktiviteter, föräldrars fokus på svenska, modersmålsatsning (Rektor C, E)
	Uppmuntran att tala modersmål hemma	Stärka barns språkutveckling (Alla rektorer)
	Familjeinkludering i samhället	Skapa samhörighet och engagemang (Alla rektorer)

Inkluderande pedagogik och språkutveckling	Anpassade lärmiljöer och pedagogiska metoder	Bildstöd, språkligt stöd, "universellt språk" (Alla rektorer, Rektor A)
	Språk och inkludering	Språkutveckling, skolövergång, samhörighet i gruppen (Rektor B, C)
	Resurser och material	Språkbibliotek, modersmålsutvecklande stöd (Rektor B)
Utmaningar i inkluderingsarbetet	Begränsad språklig kompetens inom personalen	Brist på flerspråkig personal, dialektala skillnader (Rektor A, B, C, E)
	Föräldrars roll och inställning	Låg utbildning, kulturella skillnader, påverkan på språkstimulering (Rektor C, E)
	Strukturella och organisatoriska hinder	Segregerade förskolor, hög frånvaro, ojämlika resurser (Rektor A, B, C, D, E)
Specialpedagogik i förskolan	Anpassning av lärmiljöer	Förutsägbar miljö, visuellt stöd, AKK (Alla rektorer)
	Specialpedagogiskt samarbete	Läranderundor, handledning av personal (Rektor B, D)
	Språk- och läsutveckling	Bilderbokstjänsten "Polyglutt" (Alla rektorer)
Specialpedagogens roll	Stöd till personal och barn	Språkkartläggning, samarbete med logoped/BVC (Alla rektorer)
	Språkkartläggning av flerspråkiga barn	Språkdomäner, interkulturellt perspektiv (Alla rektorer, Rektor E)

Genom att dela upp arbetet i olika områden kunde jag identifiera återkommande mönster och teman som blev relevanta för att besvara studiens frågor. Dessa mönster användes som grund för att formulera övergripande delteman inom varje frågeställning. Resultat presenteras tematiskt utifrån studiens tre frågeställningar och finns i avsnittet 'Resultat och analys'. Huvudkategorier 'Mångfald och inkludering i förskolan', 'Kommunala insatser som främjar inkludering',

'Strategisk placering och pedagogiska insatser', 'Samarbete mellan förskola och vårdnadshavare' presenteras under frågeställning ett i avsnittet 'Resultat och analys'. 'Inkluderande pedagogik och språkutveckling' och 'Utmaningar i inkluderingsarbetet' behandlas under frågeställning två och 'Specialpedagogik i förskolan' och 'Specialpedagogens roll' presenteras under frågeställning tre.

För att tydliggöra huvudkategorierna inom varje frågeställning markerades dessa med underrubriker.

3.4 Etiska överväganden

Under hela studien ska etiska överväganden göras med hänsyn till Vetenskapsrådets (2024) forskningsetiska principer och de fyra huvudkraven inom forskning. Alla studiedeltagare informerades i förväg om studiens syfte genom ett brev (se Bilaga 1) som skickades ut med en förfrågan om deras deltagande. Brevet klargjorde att deltagandet var frivilligt och konfidentiellt samt att de hade rätt att avbryta sitt deltagande när som helst under studien. Denna information repeterades för alla deltagare inför deras intervju. För att undvika negativa konsekvenser för deltagarna har informatörernas namn, förskoleenheter och kommunens identiteter tagits bort från studien (Vetenskapsrådet).

Innan varje intervju skrev alla deltagare på Umeå universitets samtyckesformulär för personuppgiftsbehandling. Samtycket säkerställer att deltagandet är frivilligt och innehåller kontaktinformation för att avbryta deltagandet eller ställa fler frågor om intervjuens syfte.

Inför varje intervju läste jag högt ett brev (se Bilaga 3) som förklarade intervjuens syfte, de etiska övervägandena (Vetenskapsrådet, 2024) samt bad om intervjudeltagarens tillåtelse att spela in intervjun och transkribera automatiskt (Ahrne & Svensson, 2015). Före varje inspelning pausades Microsoft Teams intervjupersonens video och deltagaren behövde ge sitt samtycke för att spela in intervjun. Detta kunde på ett ansvarsfullt sätt förstås som en fördel för att upprätthålla intervjupersonens konfidentialitet (Ahrne & Svensson, 2015).

Med hänsyn till dataskyddsförordningen (SFS 2018:218) överfördes alla intervjuer direkt till en säker lagringskanal på Umeå Universitet. Stödanteckningar gjordes under varje intervju för att följa upp olika svar och utveckla svarets kontext (Kvale & Brinkmann, 2014). Kombinationen av videoinspelningen och automatisk transkribering underlättade för mig att justera transkriberingen för att skapa en exakt transkribering att utgå ifrån. För att skydda konfidentialiteten av intervjupersonerna blev vissa detaljer som deras namn eller kommun avidentifierade i texten (Kvale & Brinkmann, 2014). Alla namn ersattes med bokstäverna A-E eftersom kön inte var en faktor i valet av intervjudeltagaren.

3.5 Metoddiskussion

Kvalitativa forskningsmetoder gör det möjligt att få djupare och mer nyanserade svar, vilket gör att forskaren kan fokusera på de olika situationer som påverkar deltagaren samt fokuserar på deras mening (Ahrne & Svensson, 2015). Nackdelen med denna metod är att den kräver mycket tid för att gå igenom varje persons

svar och för att identifiera olika mönster i svaren (Bryman, 2018). Eftersom jag var den enda forskaren i studien blev det mycket tidskrävande.

Min egen involvering i forskningsprocessen kunde ha gjort studien för subjektiv, påverkad av mina erfarenheter under andra intervjuer och uppfattningar om vad som var viktigt att ställa följdfrågor om för senare analys (Ahrne & Svensson, 2015). Deltagarnas intresse för att bli intervjuade kunde även ha lett till någon form av urvalsbias, vilket påverkade slutresultatet och gjorde att rektorernas svar inte var representativa för alla rektorer i kommunala förskolor (Bryman, 2018).

Det finns även flera för- och nackdelar med att intervjua via Microsoft Teams för inspelningen av intervjuerna. Att använda Microsoft Teams videoinspelning skapade många fördelar, till exempel möjligheten att intervjua rektorer som var geografiskt utspridda. Videoinspelningen kombinerad med transkriberingsfunktionen erbjöd hög ljudkvalitet och möjligheten att överföra inspelningen direkt till en säker kanal, istället för att behöva gå genom ljudinspelningen och transkribera den i efterhand (Kvale & Brinkmann, 2014). Skriftliga anteckningar ledde även till en aktiv bearbetning av empirin, eftersom jag kunde anteckna olika funderingar under intervjun eller "Aha-upplevelser" som blev grund till mina uppföljningsfrågor samt att reflektera över senare under min empirianalys (Ahrne & Svensson, 2015). Videoinspelning möjliggjorde att samma intervju kunde ses flera gånger, vilket förbättrade kvaliteten på datainsamlingen (Ahrne & Svensson, 2015). De flesta deltagare var bekanta med tekniken, vilket även gav en konfidentiell lösning. Automatisk transkribering sparade mig mycket tid som jag kunde lägga på att lyssna på intervjupersonerna och skapa följdfrågor (Ahrne & Svensson, 2015). En annan fördel blev att jag kunde intervjua rektorer som inte befann sig nära mig och att det krävde mindre tid att genomföra individuella intervjuer (dvs. jag behövde inte boka rum eller resa till en mötesplats).

En nackdel med att arbeta digitalt var att det ibland kunde upplevas som stressande. Det var inte alltid lätt att höra vissa rektorer tydligt, vilket påverkade mina möjligheter att ställa uppföljningsfrågor. Dessutom kunde vissa moment vara svåra att hantera, till exempel att jag var tvungen att vänta medan intervjupersonen själv godkände inspelningen. På grund av tekniska problem med Microsoft Teams behövde jag även utesluta en intervju.

En annan utmaning var att tolka deltagarnas kroppsspråk, då minskad ögonkontakt och begränsad synlighet påverkade förståelsen. Detta kan ha haft betydelse för min tolkning, något som Eidevald (2022) lyfter fram som en nackdel med videointervjuer. För att hantera denna utmaning var jag medveten om problemet under analysen och granskade de inspelade intervjuerna flera gånger för att säkerställa en så korrekt tolkning som möjligt.

4. Resultat och analys

Det samlade empiriska materialet som erhållits genom kvalitativa intervjuer har tolkats och presenteras i löpande text med förtydliganden av representativa citat från de intervjuade rektorerna. Huvudrubrikerna utgår från studiens

frågeställningar och underrubrikerna har skapats utifrån delteman som uppkommit under kategoriseringen av studiens empiri. Efter att resultatet för varje frågeställning presenteras, analyseras resultatet utifrån studiens teoretiska ram. Rektorer benämns A-E vid citat. Individuell bakgrundsinformation för de olika rektorerna beskrivs i urvalsavsnittet under studiens metod.

4.1 Resultatet av frågeställning ett: Hur beskriver rektorer sitt arbete med att säkerställa att förskolans utbildning främjar deltagande och tillgänglighet för flerspråkiga barn?

4.1.1 Mångfald och inkludering i förskolan

Alla rektorer beskriver Sveriges förskolor som mångfaldiga och framställer alla barns rätt till en likvärdig och inkluderande lärmiljö som uppmuntrar deras aktiva deltagande, oavsett språkbakgrund. Rektorerna nämner att personalutbildning, flerspråkig personal, en medveten uppdelning av barngrupper och utvärdering av lärmiljöer som aktiviteter som bidrar till att säkerställa flerspråkiga barns deltagande. Rektor D påpekar att "...det handlar inte om samlingar, för vi har miljöer för lärande överallt". Rektor E berättar om ett projekt i deras förskoleenhet som syftar till att utveckla ett interkulturellt förhållningssätt samt att öka förståelsen för världens språk och kulturer. Rektor A och D beskriver hur deras förskolor arbetar med fokusord som översätts till barnens modersmål i samarbete med vårdnadshavarna och används av pedagoger samt barn. Fokusorden förbättrar barnens förståelse, ordförråd och uttal på både modersmål och svenska. Specialpedagogen utvärderar dessa ord med barnen för att mäta framsteg och bestämma projektets fortsättning. Rektor A och D ser detta som ett sätt att skapa en mer tillgänglig lärmiljö.

Rektorerna anser barngruppen som viktig för den sociala inkluderingen av flerspråkiga barn. Rektor B betonar barns rättighet att leka och interagera med olika grupper och uppmuntrar personalen att blanda grupperna mellan avdelningar. Rektor A och B beskriver att avdelningar inriktade på ett språk, som finska, kan fokusera för mycket på sina egna barn, vilket begränsar mångfalden. Alla rektorer menar att förskolor bör skapa likvärdiga, gemensamma lärmiljöer för alla barn. En bra blandning av barn främjar språkutvecklingen och samarbeten mellan avdelningar anses bra för att utveckla barnens modersmål, deras svenska och känsla av tillhörighet.

Rektor D beskriver hur det sociala sammanhanget utvecklas mellan flerspråkiga barn och barn med svenska som modersmål genom leken "...det är ju inte bara ord för ord och sådant som ska utvecklas, utan det är ju så mycket sociala koder och sociala sammanhang som man inte kanske kan läsa sig till". Rektor A betonar att det handlar om att skapa en inkluderande miljö som anpassas till alla i förskolan. Hen berättar att deras förskolor "...har många förskollärare och många avdelningar som har en väldigt vid norm och det är ju helt fantastiskt för de barnen som är där i den här vida normen. De får vara där som de är".

4.1.2 Kommunala insatser som främjar inkludering

Rektorerna anser att kommunens insatser är viktiga för flerspråkiga barn. Dessa insatser varierar från specialiserad personal till personalutbildning. Rektor C och D beskriver hur deras kommun samarbetar med universitet för att vidareutveckla lärmiljöer. Rektor B nämner kommunens språkkompetenscentrum, som stödjer förskolornas språkutvecklingsarbete. Rektor C förklarar att deras förskoleenhet, ligger i ett socioekonomiskt utsatt område och får extra bidrag från kommunen för att arbeta med flerspråkiga barn. Bidraget möjliggör extra resurser, högre personaltäthet och en egen specialpedagog för att utveckla lärmiljöer.

Kommunala språkpedagoger har anställts enligt rektor A och C för att stärka språkutvecklingen och stärka flerspråkigheten i kommunen. Rektor D svarar att kommunens satsning på barns språkutveckling kommer genom utbildning av förskolepersonal fler specialpedagoger och samarbete med lokala organisationer. Hen beskriver även en årlig utvärdering av förskolornas språkarbete. Kommunens utbildningsinsatser beskrivs som positiva för en gemensam syn och arbetssätt hos flerspråkiga barn. Alla rektorer betonar vikten av att utvärdera utbildningen för att utveckla språkutvecklande lärmiljöer i förskolan.

4.1.3 Strategisk placering och pedagogiska insatser

Enligt Rektor B börjar inkluderingen av flerspråkiga barn redan vid placeringen. I deras kommun har förskolorektorerna gemensamt ansvar för att strategiskt placera barnen. Språkkartläggning görs tillsammans med en specialpedagog och vårdnadshavare. Barnen placeras där barngruppen består av en blandning av barn med svenska som modersmål och barn som delar barnets modersmål. Denna sammansättning gynnar både språkutveckling och deltagande enligt Rektor B. Vårdnadshavarna får rekommendationer om vilken förskola som anses bäst, men de fattar det slutliga beslutet om placeringen. En tydlig struktur i verksamheten, utvärdering av befintliga insatser, gott personalsamarbete, samarbete mellan avdelningar och ett gemensamt pedagogiskt förhållningssätt gynnar förskolans verksamhet och barns lärmiljö, enligt alla rektorer.

4.1.4 Samarbete mellan förskola och vårdnadshavare

Samtliga rektorer beskriver ett gott samarbete mellan förskolan och vårdnadshavare som väsentligt i arbetet med flerspråkiga barn för att (1 förstå barnets modersmål och därigenom utveckla olika sätt att inkludera barnets språk i aktiviteter; (2 uppmuntra vårdnadshavaren att tala sitt modersmål) med barnet, stärka barnets tänkande språk och modersmål och (3 skapa en känsla av familjeinkludering i samhället. Rektor C beskriver hur hennes förskolor gör; aktiva insatser för att engagera vårdnadshavarna genom att anordna regelbundna tillfällen, såsom fika, avdelningsmöten och gårdsfester, där hela familjen är inbjudna.

Flera av rektorerna beskriver hur det är lätt för vårdnadshavaren att satsa på svenska med sina barn för att de vill integrera deras barn i det svenska samhället. Rektor A hänvisar även till att forskning beskriver att barn ska prata sitt modersmål hemma för att utveckla flera språk parallellt. Rektor C betonar att

”...många föräldrar väljer att prata bara svenska, både hemma och på förskolan. De vill inte prata sitt modersmål, men vi uppmanar dem att de ska använda sitt modersmål för att det är jätteviktigt”.

Rektor A, C, D, och E berättar att förskolornas medvetna sätt att arbeta med det svenska språket tillåter barn att utveckla ett tydligt uttal samt grammatiskt korrekt språk. Rektor E förklarar vidare att satsning på modersmålet av vårdnadshavare ger positiva resultat i den utvecklande av barns svenska samt ”...att vi inte får den här svenska varianten där du blandar många ord från ditt modersmål, utan i stället (barn) får höra de svenska orden, hur de uttalas, deras ordföljd och meningar, allt detta på förskolan”.

4.1.5 Analys av frågeställning ett

Ett inkluderande perspektiv lyfter fram att varje barn har rätt till en lärandemiljö som är jämlik och inkluderande och stimulerar aktivt deltagande (Kotte, 2022). Resultaten indikerar variation i strategier som rektorn använder för att säkerställa ett aktivt deltagande i förskolans verksamhet av flerspråkiga barn. Dessa strategier omfattar personalutbildning, språkkartläggning, samarbete med vårdnadshavarna, avsiktlig gruppblandning, förklaring av lärande sammanhang och samarbete på nära håll mellan rektor och personal för att integrera rektorns perspektiv på flerspråkiga barns engagemang i aktiviteter.

Enligt Ahlberg (2015) är en central del av det specialpedagogiska arbetet grundat på pedagogiska strategier som är praktiktära samt grundat i teori för att kunna möta alla barns behov. Detta överensstämmer med de tekniker som rektorerna beskriver, där ett inkluderande synsätt kombineras med praktiska åtgärder som främjar delaktighet inte bara för flerspråkiga barn men för alla barn. De samma tekniker identifierades av Warren et al. (2016) samt Siljehag (2021) i förskolor med högt inkluderande.

En rektor beskrev att dilemman kan uppstå i mer homogena samhällen eftersom språkutvecklingsinsatser i första hand riktas mot dominerande grupper i samhället snarare än mot individer. Nilholm (2020) beskriver insikten om att detta är ett grundläggande dilemma i samhället samt framhåller att det finns risker med att utveckla stödåtgärder riktade mot ett enskilt barn, eftersom detta kan leda till deras stigmatisering och uppfattas som avvikande. Det kan vara därför rektorer intar ett kritiskt pedagogiskt perspektiv på lärmiljön genom att tydliggöra pedagogik med förskolepersonal snarare än att fokusera på individuella barn (Nilholm, 2020). I slutändan kan man tolka att deras insatser främjar inkludering och är lämpliga för alla barn, rättvisa och meningsfulla, samt utvecklar likvärdighet och därför flerspråkiga barns möjlighet att aktivt delta i lärmiljön. Att utveckla verksamheter som är anpassade till alla barn utgår från ett inkluderande perspektiv och säkerställer bättre allas deltagande (Kotte, 2022).

Rektorer berättar även hur kommunens utbildningsprogram för personalen samt ledarskap leder till ett positivt förhållningssätt mot arbete med flerspråkiga barn. Deras betoning på att skapa en inkluderande miljö som stödjer både flerspråkiga barn och barn med svenska som modersmål är i linje med ett omfattande specialpedagogiskt perspektiv, där mångfald betraktas som en styrka och alla

barns rätt till delaktighet prioriteras (Nilholm, 2020). Fokus ligger på att förbättra lärmiljön för flerspråkiga barn genom att utveckla pedagogernas och ledarnas interkulturella förhållningssätt. Detta perspektiv, som utgår från en kritisk specialpedagogisk syn på förskoleundervisningen, ser flerspråkighet som en utmaning för pedagogerna snarare än för barnen själva och syftar till att främja barns inkludering och aktiva deltagande. Anveden (2020) beskriver vidare hur positiv utveckling av interkulturella och flerspråkiga kompetenser hos administratörer och förskolepersonal är avgörande för att skapa en känsla av inkludering för flerspråkiga barn, deras vårdnadshavare, samt deras aktiva deltagande i samhället.

Ett intressant initiativ är kommunens satsning på språkutvecklande personalutbildning och anställning av språkpedagoger och fler specialpedagoger. Dessa insatser har bidragit till att höja kvaliteten på förskolornas arbete med språkutveckling och inkludering. Förskolornas interkulturella projekt, såsom att arbeta med fokusord som översätts till barnens modersmål, är ett annat exempel på hur man kombinerar teori och praktik. Dessa projekt underlättar barns språkutveckling på både modersmålet och svenska samt främjar en djupare förståelse för olika teman. Detta visar hur mångfald och språkutveckling integreras i den dagliga verksamheten på ett sätt som är meningsfullt och inkluderande.

Inom specialpedagogik försöker inkludering fånga den mångfald som finns bland barn och utforma en verksamhet som omfattar alla barn oavsett behov (Lutz, 2021). Kommunens kompensande åtgärder, såsom anställning av personal inriktad på barns språkutveckling samt personal- och ledarskapsutbildning, utvecklade förskolornas inkludering för flerspråkiga barn. Mångfald och barns olika språk och kulturer uppmärksammas i verksamheten, genom olika projekt, inkludering och samarbete med barns vårdnadshavare, samt genomtänkt blandning av barngrupper på olika sätt.

4.2 Resultatet av frågeställning två: Vilka möjligheter respektive utmaningar beskriver rektorerna i arbetet med att främja flerspråkiga barns rätt till delaktighet och tillgängliga lärmiljöer i förskolan?

4.2.1 Inkluderande pedagogik och språkutveckling

Alla rektorer betonar att främjandet av en inkluderande verksamhet för flerspråkiga barn genom tydliggörande pedagogik som bildstöd leder till en förbättring av barns svenska. Detta i sin tur ökar flerspråkiga barns självförtroende och leder till deras högre delaktighet i gruppen. Rektor A beskriver en tydlig och tillgänglig lärmiljö som 'ett universellt språk', vilket visar alla barn vad de kan göra i förskolan

Fyra av rektorerna beskriver inkludering som barns reaktion på verksamheten ("man kan delta på sitt sätt") medan en beskriver inkludering som en känsla ("...att man känner att man är med..."). Alla betonar att barns

modersmålsutveckling i förskolan kan främja språklig medvetenhet och ett interkulturellt förhållningssätt.

Rektor C berättar hur deras förskoleenhet bedriver språkundervisning i blandade grupper före skolövergången. Undervisningen sker genom lek och samlingar, där både flerspråkiga och enspråkiga barn deltar för att förbättra deras svenska. Enligt rektor C främjar detta skolövergången mer och förbättrar därmed också relationerna mellan barnen. Rektor B uppmuntrar till fler interaktioner mellan de flerspråkiga och svensktalande barnen för sammanhållning i gruppen och för att förbättra det svenska språket för de flerspråkiga barnen. Hen berättar även att ett samarbete med kommunens Språkbibliotek gör det möjligt att låna böcker och språkmaterial för att utveckla barns modersmål. Alla rektorer betonar att skapandet av tillgängliga miljöer och anpassade lärmiljöer genom tydliggörande pedagogik stärker barns självförtroende och språk.

4.2.2 Utmaningar i inkluderingsarbetet

Rektor B beskriver att även om det är allas rätt kan det vara svårt att hitta kompetent personal som kan tala barns modersmål, och hur detta kan skapa svårigheter om barn talar ett språk som samiska, vilket består av nio olika språk, och är skyddad av språklagen. Rektor A berättar ” Att ha lika många språk i personalgruppen som det finns barn, det är ju inte möjligt”.

Rektor C har även lyft fram behovet av kompetent flerspråkig personal i sin kommun, samt hur de har ett nära samarbete med Arbetsförmedlingen.

Rektor E menar att det är lättare att inkludera flerspråkiga barn i mångkulturella områden, eftersom det ofta finns både kompetent flerspråkig personal och andra barn som talar deras modersmål. Hen påpekar att i mer homogena områden riktas insatserna oftare mot den dominerande språkgruppen, vilket gör det svårare att anpassa stödet efter flerspråkiga barns behov. Som en konsekvens får dessa barn inte alltid det stöd och de resurser som behövs för att utveckla sitt modersmål och känna sig inkluderade.

Rektor A beskriver hur arbetet med flerspråkiga barn innebär att arbeta med språkstimulering på ett sätt som är universellt och tillgängligt för alla barn.

För några år sedan så fick jag in kvalitetsrapporter från mina medarbetare där de skrev så här, vi har svårt att möta de flerspråkiga barnens språk i språket. Men de skrev ingenting om våra ettåringar som inte har ett verbalt språk... och då ställde jag motfrågan, varför är det så? För jag tänker att rent generellt så ... ska man kunna jobba på samma sätt. För barnen har lika lite verbalt svenskt språk. – Rektor A

Rektor B beskriver att främjandet av flerspråkiga barns delaktighet i förskolan innebär ett inkluderande synsätt på kultur och språk. Hen påpekar dock att inkluderingen av olika språk kan vara utmanande på grund av språkgrupperingar. Även om det finns pedagoger som talar ett visst språk, till exempel samiska eller arabiska, kan barnets dialekt eller regionala variation skilja sig från pedagogens, vilket kan skapa irritation hos vårdnadshavarna samt dilemman angående hur man kan infoga barns modersmål i verksamheten. Detta kan skapa flera utmaningar i verksamheten, men också i samarbetet med vårdnadshavarna, enligt Rektor B. I det dagliga arbetet kan kommunikationssvårigheter uppstå mellan

pedagog och barn, särskilt om barnet inte känner igen vissa ord eller uttryck. Det kan påverka barnets förståelse och lärande. Samtidigt kan pedagogen behöva anpassa sin språkstimulering på ett sätt som möter barnets behov, vilket i sig kan vara en utmaning.

Rektor A och B beskriver även barn med två eller fler modersmål som en utmaning. De poängterar att många av dessa barn talar ett världsspråk som gemensamt språk i familjen (t.ex. engelska), vilket kan skapa förvirring hos förskolans personal om vilket språk de ska lägga fokus på. Enligt Rektor A, ”Vi... förstår att detta kommer att ta tid. Men problemet uppstår när vi inte vet om allt går som planerat eller inte. Vad behöver vi stödja? Det blir svårt för oss att undersöka detta”. En av rektorerna betonar att oavsett hur många språk ett barn talar, är det viktigt att lyfta fram alla deras modersmål både i verksamheten och hemma för att utveckla deras kulturella identitet.

Vårdnadshavarna kan även skapa hinder för sina barns delaktighet i förskolan. Låg utbildningsnivå hos vårdnadshavarna och kulturella skillnader kan skapa utmaningar. Rektor E beskriver svårigheter med vårdnadshavare som är analfabeter eller saknar intresse för sin egen språkutveckling, vilket vidare kan skapa hinder för flerspråkiga barns intresse för läs- och skrivutveckling, oavsett språket. Rektor C berättar att ”...det är en ny utmaning eftersom föräldrarna kommer från olika kulturer och har olika bakgrunder. Vi har inte så mycket tid som vi skulle vilja för att arbeta med dem”.

Rektor A, Rektor B, och Rektor C framhåller vidare att förskolorna även kan påverkas av befolkningen i förskolans närområde och kan skapa segregerade förskolor. Rektor A beskriver segregerade områden som en utmaning för parallell språkutveckling och kan även påverka resurser mellan förskolorna i samma kommun.

Rektorerna har även observerat att hög frånvaro bland flerspråkiga barn skapar ett hinder för deras språkutveckling. Rektor D påpekar att alla barn har laglig rätt till 15 timmar i veckan på förskolan, vilken hen anser är för lite för deras språkutveckling på svenska och att den behöver ökas av staten. Rektor A beskriver hur förskolorna i deras kommun arbetar aktivt för att vara attraktiva för vårdnadshavare och därmed få barnen att börja i förskolan. Rektor E tillskriver barns frånvaro till vårdnadshavarnas bristande förståelse för vikten av förskolan och anser att de behöver skicka sina barn till förskolan för att hjälpa dem att etablera sig i samhället. Hen betonar vidare att familjens engagemang är avgörande och beskriver hur frånvaro från förskolan påverkar barnens relationer med andra barn i gruppen som kan leda vidare till utanförskap och exkludering.

4.2.3 Analys av frågeställning två

Rektorerna beskriver förskolans roll i att stödja flerspråkiga barns språkutveckling genom föräldrasamverkan. De uppmuntrar vårdnadshavarnas delaktighet genom olika projekt och aktiviteter för att säkra deras engagemang. Här lyfts även fram hur vårdnadshavarna får stöd att delta i verksamheten på sina egna villkor, till exempel genom att förskolan erbjuder flerspråkigt material som de kan arbeta med hemma. Detta leder till vårdnadshavarnas stöd för barnens

modersmål, vilket stärker barnens språkliga identitet och främjar inkluderingen av flerspråkiga barn i verksamheten enligt Kultti (2023). Nilholm (2020) framställer att inkludering inte bara handlar om att erbjuda en plats, det ska också handla om att värdera varje barns individuella bakgrund för att utveckla sitt deltagande. Detta arbetssätt, som bygger på ömsesidig respekt och samarbete mellan hem och förskola, kan tolkas som ett uttryck för kompensatorisk pedagogik, där förskolan anpassar sin verksamhet för att skapa jämlika möjligheter för alla barn, oavsett språklig bakgrund.

Resultatet visar även att rektorerna erkänner förskolans inkluderande roll i samhället genom att beskriva barns närvaro som betydande för deras språkutveckling. Ett inkluderande perspektiv betonar att förskolan ska arbeta tillsammans med vårdnadshavaren för att skapa en stödjande miljö för barnet, vilket rektorerna gör genom att uppmuntra vårdnadshavarna att stödja barns modersmål, bjuda in vårdnadshavarna till verksamheten samt uppmuntra samarbete med vårdnadshavarna under olika förskoleprojekt. Att argumentera för behovet av fler timmar i förskolan samt resurser (t.ex. fler förskollärare) syftar till att säkerställa flerspråkiga barns aktiva delaktighet och tar bort hinder för barns språkutveckling som kan bero på vårdnadshavarna som inte är tillräckligt engagerade i sina barns språkutveckling. Detta stärker inte bara barnens språkutveckling utan skapar även ett inkluderande samhällsperspektiv, där vårdnadshavarna blir delaktiga i den gemenskap som förskolan representerar. Det är även ett sätt att uppfylla Lutz' (2021) syn på att tidigt skapa förutsättningar för social inkludering och engagemang från både barn och vårdnadshavarna.

Samtidigt kan detta samarbete mellan förskola och vårdnadshavare ses som ett sätt att hantera de utmaningar som uppstår när barn har två eller fler modersmål. Kotte (2022) påpekar vikten av differentierad undervisning, där undervisningen anpassas för att möta individens behov och styrkor. För flerspråkiga barn innebär detta att deras språkutveckling inte ses som en begränsning utan som en resurs. Rektorerna beskriver att de uppmuntrar vårdnadshavarna att stödja barnens modersmål, inte bara för att stärka barnens språk utan även för att bygga en bro mellan hem och förskola. När barn får möjlighet att använda sina modersmål både hemma och på förskolan, skapas ett sammanhang där de kan känna sig trygga i sin identitet samtidigt som de utvecklar sina språk och deltar aktivt i förskolans lärande. Utifrån Nilholms (2020) kritiska perspektiv på specialpedagogik kan detta tolkas som en strävan att skapa en inkluderande lärmiljö som inte bara erkänner utan även värdesätter flerspråkighet och kulturell mångfald. Nilholm (2020) betonar vikten av att förstå inkludering som en process där alla barn, oavsett bakgrund, har rätt att delta på sina egna villkor och känna sig som en del av gemenskapen. Att utveckla ett gemensamt inkluderingsperspektiv genom aktivt deltagande i verksamheten legitimerar rektorns ledarskap och bidrar till att få med sig förskolans organisation i utvecklingen av ett gemensamt pedagogiskt synsätt (Lindgren & Johansson, 2022).

Rektor A understryker en universell arbetsmetod när det gäller barns språkutveckling och tolkar det som att alla barn, oavsett modersmål, ska erbjudas

samma möjligheter att utveckla sitt språk och att särskilda åtgärder inte ska skapas för en viss grupp. Denna inställning leder till en likvärdighet i språkstimuleringen samt ligger i linje med Kotte (2022), som talar om vikten av att skapa miljöer som främjar alla individers aktiva deltagande, där alla barn ges samma förutsättningar att utvecklas på sina egna villkor. Rektorns perspektiv antar ett kompensatoriskt synsätt på språkutveckling, istället för att ifrågasätta varför flerspråkiga barn behöver särskilda insatser. Detta kan ses som en reflektion över en potentiell snedvridning i personalens syn på språkstimulering, där flerspråkiga barn ibland betraktas som en särskilt svår grupp att arbeta med. Nilholm (2020) talar om att inkludering innebär att skapa miljöer där alla barn ges möjlighet att utvecklas på sina egna villkor. Rektor A:s kritik (s.22) handlar om att synliggöra att flerspråkiga barns språkliga behov inte är fundamentalt annorlunda.

En annan faktor är den utmaning som finns på områden med en hög andel flerspråkiga barn, enligt rektor A. I dessa fall kan det hända att barnen inte får tillräcklig språkrelaterad stimulans och deras andraspråksutveckling försämras. Detta kan senare komma att påverka dessa barns integration i det svenska samhället. Enligt Kotte (2022) innebär inkludering att se till att alla barn, oavsett språklig och kulturell bakgrund, har lika möjligheter att lära och utvecklas. Utan att kunna erbjuda en språkstimulerande lärmiljö står flerspråkiga barn inför betydande utmaningar.

De flesta av de intervjuade rektorerna pekar på en brist på kompetent, flerspråkig personal som en utmaning och beskriver detta som ett hinder för språkutveckling, särskilt om barns modersmål är skyddat av Språklagen 2009:600. Kotte (2022) beskriver detta och argumenterar för vikten av differentierad undervisning, där miljön anpassas för att möta varje barns individuella behov. I förskolans kontext innebär detta att det inte räcker med att ha en allmän kompetens i svenska, utan att även barnets modersmål bör inkluderas i undervisningen för att stödja deras språkliga och kulturella utveckling.

4.3 Resultat av frågeställning tre: Hur beskriver rektorerna att specialpedagogisk kompetens och stöd av specialpedagoger kan främja flerspråkiga barns rätt till en tillgänglig lärmiljö som uppmuntrar ett aktivt deltagande?

4.3.1 Specialpedagogik i förskolan samt specialpedagogens roll

Alla rektorer har en positiv inställning till specialpedagogik i verksamheten och beskriver den som ett komplement till den befintliga pedagogiken, särskilt med hänsyn till flerspråkiga barn. Rektorerna betonar även sitt nära samarbete med verksamheten och specialpedagogerna för att tydliggöra lärmiljöerna samt skapa en "...förutsägbar miljö" (Rektor D). Rektorerna B och D förklarar vidare att de regelbundet genomför 'lärandeundor' tillsammans med specialpedagogen för att observera hur förskolans personal uppmuntrar flerspråkiga barns språkutveckling (både modersmål och svenska) samt om barns intresse och aktiva deltagande främjas under undervisningen och i organisationen.

Rektorerna beskriver vidare att personalen har fått utbildning och stöd från specialpedagoger för att tydliggöra lärmiljön och vardagliga aktiviteter genom Alternativ och Kompletterande Kommunikation (AKK). Alla rektorer betonar även hur bilderbokstjänsten "Polyglutt" anses vara ett viktigt verktyg för språk- och läsutveckling för flerspråkiga barn och är tillgängligt för förskolepersonalen samt gratis för vårdnadshavare.

Oavsett om rektorerna har tillgång till egna specialpedagoger eller arbetar med specialpedagoger på kommunal nivå, beskriver alla rektorer samarbetet med specialpedagoger som "nära" och "viktigt". Rektorernas beskrivning av specialpedagogernas insatser för flerspråkiga barn kan delas in i tre roller:

1. **Medhjälproll:** Samarbeta med tolk för att göra individuella språkkartläggningar, observera individuella barn och samarbeta med olika kommunala verksamheter, såsom logopeden eller BVC.
2. **Förebyggande roll:** Utveckla lärmiljön, skapa visuellt stöd och utveckla gemensamma rutiner och strukturer tillsammans med personalen.
3. **Handledarroll:** Handleda personalen i skapandet av tydliga lärmiljöer.

Alla intervjuade rektorer arbetar aktivt med språkkartläggning av flerspråkiga barn tillsammans med specialpedagogerna. Alla rektor berättar hur de genomför språkkartläggning av barns olika språk för att få en bättre förståelse för vilka personer som kan hjälpa barnen att utveckla deras olika språk samt hur mycket tid barnen pratar på varje språk. Kartläggningsmaterialet ser likadant ut mellan de olika förskoleområdena och delar upp barns talade språk i olika språk domäner. Språken är uppdelade efter de olika situationerna som barnen befinner sig i (t.ex. hemma, på förskolan) och vem som pratar språket med barnet (t.ex. mormor). Rektor E beskriver denna typ av kartläggning som ett sätt att utveckla förskolans interkulturella arbetssätt och personalens nyfikenhet på olika språk.

4.3.2 Analys av frågeställning tre

Inkluderingsperspektivet betonar vikten av att skapa lärmiljöer som stödjer alla barns maximala kunskapsutveckling och aktiva deltagande (Kotte, 2022). Rektorerna beskriver hur de anser att specialpedagogik bidrar till att skapa tydligare lärmiljöer. De nämner till exempel användningen av bildstöd och *Polyglutt* för att möjliggöra flerspråkiga barns aktiva deltagande på sina egna villkor. Dessa verktyg är exempel på strategier som både stärker barnens språk och hjälper dem att känna sig inkluderade i verksamheten.

Utifrån Nilholms (2020) specialpedagogiska perspektiv kan insatserna av rektorerna tillsammans med specialpedagogerna tolkas som kompensatoriska. Detta beror på att de kompenserar för utmaningar som individuella flerspråkiga barn kan möta i lärmiljön. Exempelvis kan visuellt stöd kompensera för barns behov av att kommunicera med andra i lärmiljön. Insatserna kan också säkerställa att de är likvärdiga genom 'lärandeundor'. De kan även tolkas som kritiska insatser eftersom metoden används för alla barn i lärmiljön för att anpassa miljö till barnets behov (Nilholm, 2020). Insatserna leder vidare till en anpassad

organisation med undervisning samt lärmiljöer av hög kvalitet (Eidevald et al., 2024).

Rektorernas arbete med att observera och dokumentera språkutveckling understryker vikten av att anpassa insatserna efter barnens individuella behov. Genom att använda språkkartläggningar som systematiskt identifierar barnens modersmål och svenska, säkerställs att lärmiljön erbjuder stöd som är både individuellt och universellt anpassat. Genom att regelbundet observera, dokumentera och stödja flerspråkiga barns språkutveckling och aktiva deltagande, säkerställer rektorerna att de inkluderande insatserna är anpassade till deras behov samt att de trivs i lärmiljön (Swärd & Kimhag, 2022). Detta tillvägagångssätt ligger även i linje med Kottes (2022) beskrivning av en interkulturell praktik som främjar alla barns rätt till utveckling och deltagande.

Ur ett kritiskt perspektiv (Nilholm, 2020) kan rektorernas betoning på specialpedagogik som ett medel för att tydliggöra lärmiljöer ses som ett sätt att utmana och förändra de normer som annars kan exkludera flerspråkiga barn. Nilholm (2019) förklarar vidare att i klassrum med barn som har liknande bakgrund kan det finnas en stark norm som alla förväntas följa, vilket kan göra det svårt för ett barn som avviker från denna norm att känna sig inkluderat. Rektorernas synsätt på specialpedagogik är att insatserna främst ska vara inriktade på att gynna hela gruppen, exempelvis genom AKK. Insatserna ska utvärderas genom "lärandeundor" eller språkkartläggningar, vilket gör dem till en medveten strategi för förskolan och säkerställer att de även gynnar flerspråkiga barn (Anveden, 2020).

Rektorernas beskrivningar av de tre rollerna för specialpedagogernas insatser speglar de avvägningar som gjorts i varierande grad i tillhandahållandet av stöd till flerspråkiga barn. Specialpedagoger tydliggör främst lärmiljön för flerspråkiga barn; individuella barnspecifika behov tillgodoses också i praktiken genom språkkartläggning eller möten med barnets vårdnadshavare. God ledningsintention garanterar inte en inkluderande flerspråkig lärandemiljö i förskolan, vilket framgår av Kultti (2023). Rektorerna nämner några av dessa beskrivningar som en del av förskolemiljön, till exempel de interaktioner som det sociala umgänget med specialpedagoger och barngrupper innebär. De betonar vidare användningen av förtydligande specialpedagogiska verktyg som AKK och Polyglutt för att underlätta en stödjande lärmiljö. Inlärningsprocessen förmedlas genom språkkartläggning och i samarbete med vårdnadshavare för att förstå barnets individuella behov.

Dessa dimensioner beskriver ett kompensatoriskt perspektiv på barns lärande och specialpedagogiskt arbete, med fokus på inkludering av flerspråkiga barn och lika insatser för att säkerställa deras aktiva deltagande (Nilholm, 2020).

4.4 Sammanfattning

För att ge alla barn möjlighet att utvecklas utifrån sina förutsättningar behövs lärmiljöer som verkligen stödjer inkludering i praktiken (Kotte, 2022). För att stödja flerspråkiga barn satsar rektorerna på flera åtgärder. De fokuserar på personalutbildning, kartläggning och en nära samverkan med vårdnadshavare.

Rektorerna som intervjuades betonar hur viktig specialpedagogiken är i förskolan. Särskilt viktigt är arbetet med att skapa strukturerade och förutsägbara miljöer som främjar likvärdighet. Enligt rektorerna bygger specialpedagogiken på både kompensatoriska och kritiska metoder. Lärmiljön anpassas efter varje barns behov för att stärka deras delaktighet och meningsskapande.

Dessutom understryker rektorerna vikten av ett nära samarbete med specialpedagoger. Detta samarbete är avgörande för att skapa tydliga lärmiljöer där flerspråkiga barn får det stöd de behöver. Regelbunden observation, dokumentation och uppföljning av specialpedagogiska insatser som riktas mot flerspråkiga barns språkutveckling är avgörande för att säkerställa att inkluderande insatser anpassas efter individuella behov. Dessutom främjar flerspråkiga barns vardagliga inkludering och värdesätter interkulturell pedagogik vilket framhållits av tidigare forskning.

Utmaningar med att inkludera flerspråkiga barn kan uppstå på grund av begränsade resurser, lågt intresse från vårdnadshavare samt personalens kompetens. För att motverka detta arbetar rektorerna med ett kritiskt förhållningssätt till utbildning och kollektiv pedagogik för att uppmuntra alla i förskolan att se mångfald som en styrka.

5. Diskussion

Denna studie visar vikten av specialpedagogik för att skapa inkluderande lärmiljöer som främjar flerspråkiga barns språkutveckling och kulturella identitet. I detta avsnitt diskuteras de viktigaste slutsatserna från studiens resultat och analys. Dessa slutsatser har delats upp och diskuteras under följande rubriker: att organisera för inkludering och att skapa ett interkulturellt förhållningssätt.

5.1 Att organisera för inkludering

De intervjuade rektorerna diskuterar inkluderingen av flerspråkiga barn i lärandemiljön på olika nivåer beroende på personliga värderingar, kommun och den mening de själva tillskriver begreppet inkludering. Rektorernas beskrivning av hur kommunen främjar flerspråkiga barns språkutveckling är särskilt intressant i ljuset av Skolinspektionens rapport (2017), som pekar på att kvalitetsskillnader i förskolorna främst beror på förskolans ledarskap snarare än kommunens insatser. Jag tolkar detta som att de flesta förskolerektorer redan praktiserar eller arbetar för att alla barn ska bli inkluderade, inte bara flerspråkiga. Däremot kanske de inte har möjlighet att övervaka det vardagliga samspelet mellan personalen på förskolan och enskilda barn, vilket kan innebära att barnets modersmål ibland inte beaktas i verksamheten eller att språkutvecklingen inte stödjer barnets modersmål.

Inom specialpedagogiken används begreppet inkludering ofta för att beskriva mångfalden bland barn och skapa förutsättningar för en allmän pedagogik som motverkar uteslutning av vissa barn (Lutz, 2021). Därför vidtas särskilda pedagogiska åtgärder i barngruppen för att möta varje individs behov av delaktighet. Det innebär behov av personalutbildning, utvärdering av insatser (språkkartläggning) och arbetsuppföljning ('lärarrundor') som leder till en bra

lärmiljö för flerspråkiga barn och samtidigt en likvärdig och högkvalitativ förskola, vilket är rektors ansvar (SFS 2010: 800, 4 kap. 1 §).

Tydliggörande av lärmiljöer, en inkluderande pedagogik samt en medveten blandning av barn med svenska som modersmål och flerspråkiga barn i barngruppen behövs för att hjälpa flerspråkiga barn att utvecklas efter sina förutsättningar. I slutändan har alla barn samma värde, och de som behöver stöd ska få det enligt rektorerna. Specialpedagogiska insatser som genomförs i hela förskolan leder vidare till att skapa en helt inkluderande förskolemiljö för alla barn, som uppmuntrar respekt för allas olikheter (Lundkvist, 2023). Tidigare forskning har visat att skapandet av lärmiljöer som uppmuntrar flerspråkiga barns delaktighet kräver specifika tekniker och strategier. Detta överensstämmer med studiens fynd att rektorer använder tekniker som personalutbildning, språkkartläggning och samarbete med vårdnadshavare för att främja inkludering. Kultti (2023) beskriver vidare att tydliggörande av den vardagliga verksamheten betonar flerspråkiga barns inkludering och delaktighet. Social inkludering innebär en lärmiljö där barnen känner sig sedda och där deras språkliga och kulturella kunskaper och olikheter ses som en styrka, samt där familj och förskolepersonal engagerar sig i varandra och är delaktiga i barnens utbildning och lärande (Munthe et al., 2021).

Rektorer beskriver arbetet med vårdnadshavare som en utmaning men även värdefullt, vilket kan förstås som en återspeglning av förskolornas betydelse för att främja större jämlikhet (Sandell Ring, 2021). Ett nära samarbete med vårdnadshavare är avgörande för att förstå och stödja barns individuella behov, vilket stämmer överens med tidigare forskning om vikten av ömsesidigt samarbete mellan förskola och flerspråkiga barns vårdnadshavare (Kultti, 2023; Munthe et al., 2021). När vårdnadshavares kunskaper om sitt barn och den egna kulturen tas tillvara, stärker det barnets språkutveckling (Stier & Riddersporre, 2019). Ett gott samarbete mellan barnens familjer, förskolepersonalen och förskolan som organisation, är en förutsättning för att vårdnadshavare och förskolepersonal gemensamt ska kunna bygga språkliga och kulturella broar (Ahlberg, 2000; Eidevald et al., 2024; Munthe et al., 2021). Eftersom vårdnadshavare har rätt att vara med och påverka förskolans verksamhet (SFS 2010:800, 4 kap. 8 §), kan man genom att involvera vårdnadshavare i förskolans verksamhet skapa en mer stödjande och inkluderande miljö för barnen.

I förskolan möts barn och vuxna från olika kulturer, vilket är en betydelsefull aspekt för såväl barns språkutveckling som deras sociala inkludering (Munthe et al., 2021). Organisationen av specialpedagogiska insatser och barns samspel anser rektorerna vara viktig för att stödja flerspråkiga barns språkutveckling. Genom att integrera flerspråkiga barns modersmål i sina dagliga aktiviteter utvecklar de inte bara sina första- och andraspråk parallellt, utan utvecklar även sin förståelse för institutionella normer och integreras därmed i samhället (Kultti, 2023). Stier och Riddersporre (2019) beskriver vidare att flerspråkiga barns deltagande i den vardagliga verksamheten kan vidareutveckla deras trygghet och en känsla av sammanhang hos barnet, vilket lägger grunden för deras identitetsskapande (Säljö, 2014).

Språkutveckling hänger tätt samman med identitetsutveckling och förståelse för olika kulturer, och samtidigt som barnen lär sig nya ord och grammatik behöver de utveckla kunskaper och förståelse om värderingar, socialt samspel och regler (Anveden, 2020; Farrel & Pramling Samuelsson, 2016; Swärd och Anderson, 2022). Detta kan även påverka barnets status i barngruppen samt leda till känslor hos barnet att deras modersmål och därmed de själva är värdefulla samt uppmuntrar deras aktiv deltagande i lärmiljön (Kultti, 2023; Skans, 2011).

5.2 Att skapa ett interkulturellt förhållningssätt

Att integrera barns kultur i verksamheten beskrev rektorerna som viktigt och ett sätt att skapa ett interkulturellt förhållningssätt i förskolan. I barnkonventionen betonas att barn ska bli hörda, kunna uttrycka sig fritt och utveckla sin kulturella identitet. Det krävs ett interkulturellt förhållningssätt av förskolans personal (Swärd & Kimhag, 2022). Kommunens insatser för flerspråkiga barn genom kompetensutvecklingsutbildning av förskolans personal samt pedagogisk utvärdering av verksamheter bidrar till att främja kommunens och huvudmännens vilja att skapa ett positivt förhållningssätt till mångfald. Personalens kompetensutveckling kan även leda till en positiv samsyn med att arbeta med flerspråkiga barn och deras vårdgivare (Stier & Riddersporre, 2019). Enligt Eidevald et al. (2024) samt Swärd och Westman Andersson (2022) kan kompetensutveckling av personal underlätta utvecklingen av ytterligare specialpedagogiska insatser och meningsfulla aktiviteter för flerspråkiga barn i förskoleåldern. Detta skulle i sin tur bidra till mer jämlika förskolor och öka det aktiva deltagandet hos flerspråkiga barn.

Kulturell mångfald verkar vara en dubbel utmaning när en förskola måste hantera den kulturella mångfalden hos personal och familjer, samt överväga sina egna kulturella strukturer (Stier & Riddersporre, 2019). Flerspråkighet är en resurs och en förutsättning, inte bara för lärande, utan även för delaktighet och social inkludering av alla barn. Rektorn spelar en viktig roll i att främja en likvärdig, inkluderande lärmiljö, inte bara för att främja flerspråkiga barns lärmiljöer, utan även för att främja ett inkluderande och likvärdigt samhälle.

5.3 Framtida forskning

Denna studie visar att rektorernas attityder till specialpedagogiskt arbete och deras aktiva engagemang i förskolan är avgörande för flerspråkiga förskolebarn. Studiens slutresultat understryker vikten av ett nära samarbete med vårdnadshavare för att förstå och stödja barns individuella behov. Detta kan leda till framtida forskning om hur man bäst engagerar vårdnadshavare i förskolans arbete med inkludering.

Studien skulle kunna kompletteras med intervjuer med vårdnadshavare till flerspråkiga barn för att bättre förstå deras behov. Eftersom flerspråkiga barn har rätt till ytterligare språkutvecklingsstöd i grundskolan i form av modersmåls lärare, kan det vara värdefullt att göra en jämförande studie av förskole- och grundskolerektorernas förhållningssätt.

6. Referenser

- Ahlberg, A. (2020). *Specialpedagogik i ideologi, teori och praktik*. Liber.
- Ahrne, G., & Svensson, P. (Red.). (2015). *Handbok i kvalitativa metoder*. Liber.
- Anveden, P. (2020). *Den inkluderande förskolan : En handbok*. Studentlitteratur.
- Blomberg, G. (2022). *Förskolans utbildning utifrån barns rätt till stöd* [Licentiatuppsats, Jönköping University]. DiVA Portal. <https://ju.diva-portal.org/smash/get/diva2:1712987/FULLTEXT01.pdf>
- Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Liber.
- Cummins, J. (2011). Interdependence of first- and second-language proficiency in bilingual children. I E. Bialystock (Red.), *Language Processing in Bilingual Children*. (s. 70–89). Cambridge University Press.
- Delblanc, Å. (2022). *Pedagogiska möjligheter i mångfaldens förskola*. [Doktorsavhandling, Linnéuniversitetet].
- Eidevald, C. (2022) Videoobservationer. I G. Ahrne & P. Svensson (Red.), *Handbok i kvalitativa metoder* (s.139–150). Liber.
- Eidevald, C., Engdahl, I & Geijer, C. (2024) *En likvärdig och hållbar förskola - rolig, trygg och lärarik utbildning och undervisning*. Liber.
- Farrell, A., & Pramling Samuelsson, I. (Red.). (2018). *Mångfald i tidiga åldrar: Interkulturellt lärande*. Studentlitteratur.
- Gäreskog, K. (2023). Specialpedagogiska insatser i förskolan – en studie av organisatoriska förutsättningar. *Barn – forskning om barn og barndom i Norden*, 41(4), 148–166. <https://doi.org/10.23865/barn.v41.5307>.
- Hjörne, E., & Säljö, R. (2014). *Att platsa i en skola för alla: Elevhälsa och förhandling om normalitet i den svenska skolan*. Liber.
- Konovalova, N. (2024). Experience of bilingual countries in the issue of mastering the minority language: Effective borrowing into preschool pedagogy of Ukraine in order to form foreign language communicative competence in children of middle preschool age. *Journal of Education and Development*, 15(2), 123-145. <https://doi.org/10.15587/2519-4984.2024.298785>.
- Kotte, E. (2022). *Inkludering och differentiering i undervisningen*. Skolverket. Hämtad från <https://larportalen.skolverket.se>.
- Kultti, A. (2023). *Flerspråkiga barns villkor i förskolan - lärande av och på ett andra språk*. Liber.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Studentlitteratur.
- Lahdenperä, P. (2018). Interkulturalitet i undervisning och skolutveckling. Skolverket. Hämtad från [Skolverket](https://www.skolverket.se).

- Lindgren A-C., & Johansson, C. (2022). Kompetens att möta alla barn - utgångspunkt i kvalitetsarbetet. I A.-K. Swärd & G. Westman Andersson (Red.), *Specialpedagogisk verksamhet - för alla barn i förskolan* (s. 447-480). Studentlitteratur.
- Lundkvist, J. (2023). Putting preschool inclusion into practice: a case study. *European Journal of Special Needs Education*, 38(1), 95-109.
- Lutz, K. (2021). *Specialpedagogiska aspekter på förskola och skola: Möte med det som inte anses lagom*. Liber.
- Läroplan för förskolan [Lpfö 18]. (2018). Skolverket. Hämtad från [Läroplan för förskolan - Skolverket](#).
- McLaughlin, B. (1984). *Second-language acquisition in childhood*. Lawrence Erlbaum Associates.
- Mitchell, L., & Bateman, A. (2018). Leka med mångfald. I A. Farrell & I. Pramling Samuelsson (Red.), *Mångfald i tidiga åldrar: Interkulturellt lärande* (ss. 57-82). Studentlitteratur.
- Munthe, E., Kalandadze, T., & Keles, S. (2021). *Språklig og sosial inkludering av minoritetsspråklige barn i barnehage: En kunnskapsoversikt*. Kunnskapssenter for utdanning. Stavanger: Universitet i Stavanger. Hämtad från [Kunnskapssenter for utdanning](#).
- Nayeb, L. (2019). *Flerspråkiga barn*. Rikshandsboken i barnhälsovård. Hämtad från <https://www.rikshandboken-bhv.se>.
- Nettelbladt, U., & Salameh, E.-K. (Red.). (2022). *Språket hos enspråkiga och flerspråkiga barn*. Studentlitteratur.
- Nilholm, C. (2005). Specialpedagogik. Vilka är de grundläggande perspektiven? *Pedagogisk forskning i Sverige*, 2, 124-138.
- Nilholm, C. (2019). *En inkluderande skola - möjligheter, hinder, och dilemman*. Studentlitteratur.
- Nilholm, C. (2020). *Perspektiv på specialpedagogik*. Studentlitteratur.
- Palla, L., & Sjögren, H. (2021). Simply quality? State governance of Swedish preschools' work with children in need of special support. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 1(1), 1-15. <https://doi.org/10.1080/00313831.2021.1958375>.
- Persson, B., & Persson, E. (2012). *Inkludering och måluppfyllelse - att nå framgång med alla elever*. Liber.
- Persson, S. (2015). *En likvärdig förskola för alla barn: Innebörder och indikatorer*. Malmö högskola, Fakulteten för lärande och samhälle (LS), Institutionen för barn, unga och samhälle (BUS). DiVA Portal. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1410494/FULLTEXT01.pdf>.
- Sandell Ring, A. (2021). *Mångfaldens förskola : Flerspråkighet, omsorg, och undervisning*. Studentlitteratur.

- Salameh, E.-K., & Nettelblatt, U. (Red.). (2018). *Språkutveckling och språkstörning hos barn: Flerspråkighet - utveckling och svårigheter*. Studentlitteratur.
- Segerby, C. & Andersson, H. (2024). The importance of early special education support in preschool for successful schooling. *Nordisk barnhagesforskning*, 21(3), 1-11. <https://doi.org/10.23865/nbf.v21.492>.
- Siljehag, E. (2021). *Förskolans specialpedagogik – ett systematiskt arbete med tidiga insatser*. I Specialpedagogik – Förskolan, Modul: Specialpedagogik i förskolans praktik, Del 4: Systematiska tidiga insatser. Hämtad från <https://larportalen.skolverket.se>.
- Skans, A. (2011). *En flerspråkig förskolas didaktik i praktiken*. Malmö: Malmö högskola.
- Skolforskningsinstitutet. (2023). *Språkutveckling och social inkludering: Att stödja barn med ett annat modersmål än svenska i förskola och förskoleklass*. Skolforskningsinstitutet. Hämtad från <https://www.skolfi.se>.
- Skolinspektionen. (2017). *Förskolans arbete med flerspråkiga barns språkutveckling*. Skolinspektionen. Hämtad från <https://www.skolinspektionen.se>.
- Skolinspektionen. (2018). *Förskolans kvalitet och måluppfyllelse - ett treårigt regeringsuppdrag att granska förskolan*. Skolinspektionen. Hämtad från <https://www.skolinspektionen.se>.
- Skolinspektionen. (2023). *Arbete för kvalitet i förskolor i socioekonomiskt svaga områden*. Skolinspektionen. Hämtad från <https://www.skolinspektionen.se>.
- Skollagen. (2010). *SFS 2010.800*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- Skolverket. (2013). *Flera språk i skolan och praktik*. Skolverket. Hämtad från <https://www.skolverket.se>.
- Skolverket. (2021). *Likvärdig förskola i svårigheter*. Hämtad från <https://www.skolverket.se>.
- Skolverket. (2023). *Förskolan och läroplanen - om förändringar i språren av Lpfö 18*. Skolverket. Hämtad från <https://www.skolverket.se>.
- Skolverket. (2024). *Utbildningsguiden*. Hämtad från <https://utbildningsguiden.skolverket.se/>.
- Stier, J., & Riddersporre, B. (2019). *Interkulturellt arbete i förskolan - med läroplanen som grund*. Natur & Kultur.
- Svensson, G. (2018). *Transspråkande - bakgrund, teorier och praktiktära exempel*. Hämtad från Skolverket: <https://www.skolverket.se>.
- Swärd, A.-K., & Kimhag, K. (2022). Språkutveckling och kommunikation - grunden till allt lärande. I A.-K. Swärd & G. Westman Andersson (Red.), *Specialpedagogisk verksamhet - för ALLA barn i förskolan* (s. 141–155). Studentlitteratur.

Swärd, A.-K., & Westman Andersson, G. (2022). Specialpedagogiskt förhållningssätt. I A.-K. Swärd & G. Westman Andersson (Red.), *Specialpedagogisk verksamhet - för ALLA barn i förskolan* (s. 31–45). Studentlitteratur.

Swärd, A.-K., & Westman Andersson, G. (Red.) (2022). *Specialpedagogisk verksamhet - för ALLA barn i förskolan*. Studentlitteratur.

Säljö, R. (2014). *Lärande i praktiken - Ett sociokulturellt perspektiv*. Studentlitteratur.

Vetenskapsrådet. (2024). *God forskningssed 2024*. Vetenskapsrådet. Hämtad från <https://www.vr.se/analys/rapporter/vara-rapporter/2024-10-02-god-forskningssed-2024.html>.

Warren, S. R, Richard, S., & Sortino, L. A. (2016). Exploring the Quality Indicators of a Successful Full-Inclusion Preschool Program. *Journal of Research in Childhood Education*, 30(4): 540–553.
<https://doi.org/10.1080/02568543.2016.1214651>.

Bilaga 1. Missivbrev

Hej!

Jag heter Anne Liljeblad. Jag läser till specialpedagog vid Umeå universitet och går min sista termin. Jag har nyligen börjat mitt examensarbete och vill fördjupa i mig ledarskapets perspektiv angående att skapa inkluderande förskolor (möjligheter och hinder). Jag undrade om det skulle vara möjligt att boka en intervju hos dig under oktober eller början av november kring ämnet. Intervjun bör inte ta mer än 45 minuter och kommer att ske via Teams.

Deltagandet är frivilligt och deltagarna har när som helt möjlighet att avbryta sin medverkan. Av sekretessskäl kommer jag inte att avslöja namnen på de kommuner, förskolor eller rektorer jag kommer att intervjua som en del av mitt arbete.

Jag bifogar mitt telefonnummer om ni har frågor eller funderingar angående arbetet: (XXXXXXXXXX)

Ha en trevlig dag!

Anne

Bilaga 2. Intervjuguide

Inledning

Berätta lite om din bakgrund. (Utbildning, hur länge du har arbetat som rektor, nuvarande arbetsplats, osv?)

Frågor kopplade till fråga 1: Hur beskriver rektorer sitt arbete med att säkerställa att förskolans utbildning främjar deltagande och tillgänglighet för flerspråkiga barn?

- Vilka är dina erfarenheter av att arbeta med flerspråkiga barn?
- Skulle du säga att det finns vissa typer av behov hos flerspråkiga barn som är mer vanliga? Berätta.
- Kan du beskriva för mig din erfarenhet av att arbeta med barn med flerspråkighet?
- Kan du beskriva för mig hur ni arbetar för att uppmuntra barn med flerspråkighets aktiva deltagande i förskolan?

Frågor kopplade till fråga 2: Vilka möjligheter respektive utmaningar beskriver rektorerna i arbetet med att främja flerspråkiga barns rätt till delaktighet och tillgängliga lärmiljöer i förskolan?

- Vilka möjligheter upplever du i arbetet med att skapa likvärdiga miljöer för flerspråkiga barn?
- Kan du beskriva för mig vilka utmaningar du upplever i arbetet med att skapa likvärdiga miljöer för flerspråkiga barn?

Frågor kopplade till fråga 3: Hur beskriver rektorerna att specialpedagogisk kompetens och stöd av specialpedagoger kan främja flerspråkiga barns rätt till en tillgängligt lärmiljön som uppmuntrar deras aktiv deltagande?

- Berätta för mig vad ”inkludering” betyder för dig.
- Vilket specialpedagogiskt stöd har du tillgång till vid dina förskolor? Vilka kompetenser?
(Dvs från kommunen/privat - vilka olika yrkeskategorier, psykolog, specialpedagog, arbetsterapeut, skolläkare, skolsköterska...)
- Hur ser stödet ut som ni kan ta del av? (Dvs vad görs: stöd till personalen, stöd till enskilda barn...?)
- Beskriv för mig vilka resurser du anser att ni behöver i arbetet på förskolan för att främja arbetet med flerspråkiga barn.
- Anser du att stödet för flerspråkiga barn är tillräckligt idag? Berätta.

Avslutning

Är det något du vill kommentera eller lägga till?

Tack för att du ställde upp.

Bilaga 3

Deltagandet i min studie är frivilligt. Du kan när som helst avbryta din medverkan. Av sekretesskäl kommer jag inte att avslöja namnen på de kommuner, förskolor eller rektorer jag kommer att intervjua som en del av mitt arbete.

Frågorna i intervjun betraktas som semistrukturerade. Semistrukturerad intervju är en intervjumetod där en uppsättning förberedda frågor används som riktlinjer, men intervjuaren kan också ställa ytterligare frågor och modifiera dem utifrån vad respondenten säger. Detta hjälper till att utforska ämnet djupare för att få en rikare förståelse.

Jag kommer att överföra den inspelade ljudfilen direkt efter intervjun till en säker lagringskanal. Får jag spela in intervjun med Teams samt använd transkribering appen? (Ja/nej)

Jag kommer även att ta skriftliga anteckningar för att undvika missförståelse av intervjun.

Skriftliga anteckningar kommer att göras för att undvika missförstånd av intervjun. Alla transkriberingar, sortering och analyser av intervjuerna kommer att göras av mig ordagrant för att undvika tolkningar.